

Polski Klub Ekologiczny Okręg Wschodnio-Pomorski
80-952 Gdańsk, ul. Narutowicza 11/12

ZIELONE ZESZYTY

Moja gmina - moje miejsce na Ziemi

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Funduszu
na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

Fot. ze zbiorów własnych

Redakcja - Angelika Wichert
Korekta - Małgorzata Mach

Skład zespołu realizującego projekt - Moja Gmina - moje miejsce na Ziemi...
Ewa Podlesińska, Małgorzata Mach, Angelika Wichert, Dorota Borówka,
Tadeusz Pastusiak, Grażyna Niedożytko, Weronika Podlesińska, Karolina Hołubowicz,
Olga Hołubowicz

W biuletynie zamieszczono streszczenia wykładów i fragmenty prezentacji
Prezentacje w całości udostępniono na klubowej stronie: pke.gdansk.pl

Spis treści

Wstęp	3
ROZDZIAŁ I DEBATY PRZY FILIŻANCE HERBATY	
Michał Buliński , Zrównoważony rozwój, konstytucyjne prawo i obowiązki	4
Sylwia Mrozowska , Wszystko o strategii rozwoju gmin	5
Barbara Kijewska , Dlaczego warto rozmawiać - o znaczeniu komunikacji we wspólnocie lokalnej	6
Marzenna Nowakowska , Podstawy komunikacji - jak słuchać urzędników i ekspertów, żeby rozumieć	7
Katarzyna Grecka , Wpływ działań termomodernizacyjnych na oszczędność energii w budynkach mieszkalnych i użyteczności publicznej	8
Jaromir Kupka , Energetyka prądowa: pojęcia, problemy, podejścia	9
Wojciech Szymalski , Energetyka przyjazna środowisku. Energetyka rozproszona. Energiewende. Niemieckie spółdzielnie produkujące energię	11
Michał Machnikowski , Tereny chronione w gminach Choczewo, Gniewino i Krokowa podstawy prawne ich tworzenia	15
Marzenna Nowakowska , Czym jest sieć Natura 2000 - Europa, Polska, Północne Bałtyku. Prezentacja programu „Misja Natura”	17
Tadeusz Pastusiak , Nasz punkt widzenia na realizację zapisów ustawowych o ochronie środowiska - Chrońmy Lubiatowską Wydmę. Koncepcja rozwoju turystycznego Wydmy	18
Maria Staniszevska , Ogród, warzywnik, lokalna żywność. Gospodarstwo agroturystyczne. Jedz lokalnie. Rozwijaj swoje otoczenie w zgodzie ze środowiskiem	19
Ewa Siedlecka , Gospodarka wodno-ściekowa, gospodarka odpadami	20
Ewa Podlesińska , Podsumowanie debat	22
ROZDZIAŁ II ANKIETYZACJA I BURZA MÓZGÓW	
Piotr Stankiewicz , Podsumowanie wyników I Etapu ankietyzacji kwiecień 2013 - kwiecień 2014 – rozwój gmin Choczewo, Gniewino i Krokowa w opiniach mieszkańców	24
Ewa Podlesińska , Sumaryczne wyniki I i II Etapu opinii ankietowanych osób w okresie kwiecień 2013 - październik 2014	25
Ewa Podlesińska , Burza mózgów. Podsumowanie projektu. Poszukiwanie zielonych miejsc pracy - wnioski z rozmów, z ankiet i pisemnych propozycji. Społeczna strategia rozwoju trzech gmin – kierunki rozwoju	27
ROZDZIAŁ III NOTY BIOGRAFICZNE	
Noty biograficzne	33
Harmonogramy spotkań.	35

Wstęp

Choczewo, Gniewino, Krokowa - trzy sąsiadujące i zaprzyjaźnione ze sobą gminy stoją przed dylematem wyboru dalszej drogi rozwoju. Zbliża się czas tworzenia nowych strategii na kolejne lata. Problemy, z którymi borykają się mieszkańcy stały się inspiracją do realizacji projektu Moja gmina, moje miejsce na Ziemi. Adresatami projektu są osoby mieszkające tu na stałe i przybysze – turyści, wczasowicze okresowo korzystający z uroków Ziemi Kaszubskiej.

Walorami tej ziemi są niezwykle krajobrazy, pola, lasy, jeziora, plaże morskie. Są też atuty zdrowotne - czyste powietrze, zdrowa żywność oraz możliwość nieustannego obcowania z przyrodą. A mimo to mieszkańcom nie żyje się tu najlepiej. Rośnie bezrobocie, a młodzi ludzie wyjeżdżają w poszukiwaniu pracy. Sytuacja ta rodzi wiele pytań: Jak poprawić warunki życia społeczności lokalnej? Jak zahamować odpływ młodych ludzi do miast? Jak zachęcić mieszkańców do współpracy na rzecz dobra wspólnego? Czy budować rynek pracy w oparciu o lokalne bogactwa, czy oczekiwać na decyzje lokalizacyjne ciężkich gałęzi przemysłu?

Pytania te określają obszary podejmowanych w ramach projektu działań - sondowanie opinii społecznej, seminaria edukacyjne, poszukiwanie miejsc pracy dla lokalnej społeczności oraz podsumowanie zebranych informacji w biuletynie.

Główne założenie projektu to inspirowanie mieszkańców do uczestnictwa w tworzeniu społecznej wizji zrównoważonego rozwoju gmin i wspólnego budowania lokalnego rynku pracy. W celu osiągnięcia zamierzonych rezultatów zorganizowano 6 seminariów pod wspólną nazwą „Debaty przy filiżance herbaty”. Delektując się herbatą i poczęstunkiem przygotowanym przez Koła Gospodyń Wiejskich szukano odpowiedzi na następujące pytania:

- Czym jest zrównoważony rozwój i co jest bogactwem naszych gmin?
- Jak gospodarować na terenach objętych ochroną przyrody?
- Jak oszczędzać energię w domu i w gminie?
- Jak pozyskiwać energię dla własnych potrzeb, korzystając z odnawialnych źródeł?

Dyskutowano też o:

- Rozwoju agroturystyki, ofercie zdrowotnej i diecie opartej na lokalnych produktach z przydomowych ogródków i warzywników,
- Gospodarce odpadami i biologicznych oczyszczalniach ścieków w budownictwie rozproszonym,
- Znaczeniu komunikacji we wspólnocie lokalnej, klimacie debat i konstruktywnych konsultacjach.
- Zaprezentowano też przykłady zielonego rynku pracy zebrane w akcji „burzy mózgów” .

Niniejszy Biuletyn „Zielone Zeszyty” jest krótkim podsumowaniem efektów naszej współpracy z lokalną społecznością. Mamy nadzieję, że okaże się ona inspiracją do poprawy więzi społecznych, do rozwoju przedsiębiorczości, że przyczyni się do rozkwitu gmin.

Serdecznie dziękujemy wszystkim uczestnikom projektu za pozytywną energię i kreatywność. Jesteśmy wdzięczni ekspertom, wykładowcom i prowadzącym warsztaty trenerom za ciekawe zajęcia. Dziękujemy właścicielom firm „Ekopan” i „Słoneczna grupa”, które zaprezentowały swoją proekologiczną działalność.

Szczególne podziękowania składamy: Wójtowi i Radzie Gminy Choczewo za pomoc organizacyjną; Kołom Gospodyń Wiejskich za smaczne poczęstunki, Zespołowi Szkół im. Unii Europejskiej za umożliwienie udziału młodzieży w warsztatach, Gminnej Bibliotece Publicznej w Choczewie za pomoc w promocji projektu; Fundacji Wspierania Inicjatyw Ekologicznych za ciekawe warsztaty; Instytutowi na Rzecz Ekorozwoju za wykład i wydawnictwa dotyczące energetyki; Rektorowi Wyższej Szkoły Zarządzania Środowiskiem w Tucholi za podzielenie się doświadczeniami w tworzeniu takiej placówki w gminie; dyrektorowi budowy Ośrodka Warsztatów Terapii Artystycznej w Lubiatowie za prezentację zastosowanych przy adaptacji budynku energooszczędnych rozwiązań; Stowarzyszeniu „Bursztynowy Pasaż” za pomoc w rozwiązywaniu trudności.

Ewa Podlesińska - koordynator projektu

ROZDZIAŁ I – DEBATY PRZY FILIŻANCIE HERBATY

dr Michał Buliński

Ekspert Polskiego Klubu Ekologicznego

Zrównoważony rozwój, konstytucyjne prawo i obowiązek

W Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej zawarty jest zapis, zobowiązujący do realizacji w naszej Ojczyźnie zrównoważonego rozwoju, dającego możliwość zarówno zapewnienia dalszego rozwoju kraju, jak również zachowania dla przyszłych pokoleń zasobów i wartości środowiska przyrodniczego. W prezentacji przypomniano definicję zrównoważonego rozwoju, jego znaczenie dla świata, poszczególnych państw i społeczeństw. Wskazano, jakie są główne filary realizacji zrównoważonego rozwoju. Skupiono się na jednym z nich – zachowaniu różnorodności biologicznej, co może być z powodzeniem realizowane w każdej wsi, w każdej gminie. Może się to przełożyć na sukces w tej dziedzinie dla całego kraju, przyczyniając się do właściwego wdrażania zrównoważonego rozwoju, niezbędnego dla pozostawienia przyszłym pokoleniom cennych wartości środowiska.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, (Art. 5.) Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju. (Art. 8. 1.) Konstytucja jest najwyższym prawem Rzeczypospolitej Polskiej. (Art. 15. 1.) Ustrój terytorialny Rzeczypospolitej Polskiej zapewnia decentralizację władzy publicznej.

Raport WCED z 1987 r. „Nasza Wspólna Przyszłość”, „na obecnym poziomie cywilizacyjnym możliwy jest rozwój zrównoważony, to jest taki rozwój, w którym potrzeby obecnego pokolenia mogą być zaspokojone bez umniejszania szans przyszłych pokoleń na ich zaspokojenie”.

Pojęcie zrównoważonego rozwoju wywodzi się z nauk leśnych, które wypracowały pojęcie zrównoważonej gospodarki drzewostanem, polegającej na pozyskiwaniu tylko tylu drzew, ile może w to miejsce urosnąć, aby las trwał w danej przestrzeni, dzięki stałemu odnawianiu zasobów. Określenie zrównoważonego rozwoju zostało przejęte przez ruch ekologiczny, wskazujący na jego uniwersalność na Ziemi, w stosunku do jej zasobów i korzystania z nich przez człowieka.

Szczyt Ziemi w Rio de Janeiro (1992 r.) - „Środowisko i Rozwój”, zakończono przyjęciem „Deklaracji z Rio”, w której m.in. określono zasady zrównoważonego rozwoju. Zrównoważony rozwój zaspokaja potrzeby obecne, nie niwecząc możliwości odnawiania się zasobów, aby były dostępne również dla przyszłych pokoleń.

Agenda 21 dla Edukacji w Regionie Morza Bałtyckiego przyjęta w 2002 r. w Sztokholmie, definiuje zrównoważony rozwój m.in. jako bezpieczne i zdrowe życie obecnych i przyszłych pokoleń; oparcie współpracy na zasadach demokracji, otwartości i aktywnego uczestnictwa, zarówno na poziomie lokalnym jak i regionalnym; zachowanie i podtrzymywanie różnorodności krajobrazowej i biologicznej.

Definicja wg dokumentów Organizacji Narodów Zjednoczonych, „zrównoważony rozwój Ziemi to rozwój, który zaspokaja podstawowe potrzeby wszystkich ludzi oraz zachowuje i przywraca zdrowie i integralność ekosystemów Ziemi, bez zagrożenia możliwości zaspokojenia potrzeb przyszłych pokoleń i bez przekraczania długookresowych granic pojemności ekosystemów Ziemi.

Definicja wg ustawy Prawo Ochrony Środowiska, „zrównoważony rozwój – rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia jak i przyszłych pokoleń”.

(fragmenty prezentacji)

dr Sylwia Mrozowska
Uniwersytet Gdański

Wszystko o strategii rozwoju gmin

Ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju stanowi, że prowadzą ją: Rada Ministrów, samorząd województwa, samorząd powiatowy i gminny na podstawie strategii rozwoju w ramach kompetencji jednostek samorządu terytorialnego przy pomocy programów służących osiągnięciu celów strategicznych z wykorzystaniem środków publicznych. Gminy poprzez strategię formułują cele i uwarunkowania rozwoju w perspektywie długookresowej (10-15 lat) w celu racjonalnego organizowania swojego działania w przyszłości. W centrum strategii rozwoju gmin znajdują się te działania, które władza lokalna może podjąć sama i za które odpowiada. Strategia rozwoju gminy powinna być tworzona na podstawie dogłębnej analizy strategicznej obejmującej rozpoznanie zasobów gminy oraz jej lokalizacji. Władze publiczne dostrzegając i wykorzystując szanse, które pojawiają się w danym czasie określają elementy struktury społeczno-gospodarczej gminy, które mogą stać się konkurencyjne w wymiarze regionalnym, krajowym i międzynarodowym. Samorządy dążą do tego, aby posiadanie strategii rozwoju przez gminy było obligatoryjne¹.

Za tworzeniem gminnych strategii rozwoju przemawia wiele argumentów. Przede wszystkim strategia rozwoju gminy to dokument, który: planuje przyszłość w perspektywie kilkunastu lat; pozwala spojrzeć na gminę całościowo, rozpatrując poszczególne dziedziny działalności w powiązaniu ze sobą; opisuje drogi dojścia do założonych celów oraz proces, w którym tworzą się struktury partnerskie i silne lobby społeczne; umożliwia stałą ocenę postępów i korygowanie błędów przez wszystkich członków społeczności lokalnej; sprzyja realistycznej ocenie mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń dla rozwoju gminy; pozwala efektywnie gospodarować takimi zasobami jak: środowisko, ludzie, infrastruktura, środki finansowe; jest instrumentem długofalowego zarządzania obszarem, wnosi elementy ciągłości i trwałości w poczynaniach władzy, niezależnie do zmieniających się układów politycznych.

W prelekcji dotyczącej strategii rozwoju gmin poszukiwano odpowiedzi na następujące pytania:

1. Dlaczego gminy chcą opracowywać i opracowują strategię rozwoju?
2. Jaką rolę powinna pełnić a jakiej nie powinna strategia rozwoju gminy?
3. Jaka jest metodologia tworzenia strategii rozwoju gminy?
4. Jakie znaczenie dla skuteczności strategii ma analiza strategiczna?
5. W jaki sposób można monitorować rozwój gminy?
6. Co oznacza strategia zrównoważonego rozwoju gminy?
7. Jaką rolę w tworzeniu strategii rozwoju gminy odgrywają a jaką powinni odgrywać mieszkańcy gminy?
8. Jakie wyróżniamy i na czym polegają metody planowania zrównoważonego rozwoju gminy?

W trakcie prelekcji przedstawiony został uspołeczniony proces konstruowania strategii obejmujący zaangażowanie władz gminy, jej administracji, zewnętrznych ekspertów konsultantów oraz przedstawicieli lokalnych grup społecznych, w tym biznesu.

Źródła:

Borys T., Jak budować program ekorozwoju-poradnik dla gmin i organizacji pozarządowych. Agenda 21. Tom I, Warszawa – Jelenia Góra 1998.

Giordano K., Planowanie zrównoważonego rozwoju gminy w praktyce, Lublin 2005.

Górniak J., Mazur S., Zarządzanie strategiczne rozwojem, Warszawa 2012.

Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju - www.mir.gov.pl

Mrozowska S., Strategia jako koncepcja działania politycznego, Gdańsk 2010.

(streszczenie prelekcji)

¹ Nowelizacja ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z 24 stycznia 2014 r. stanowi tylko, że *samorząd gminny i powiatowy może opracowywać i przyjmować strategię rozwoju*.

dr Barbara Kijewska
Uniwersytet Gdański

Dlaczego warto rozmawiać – o znaczeniu komunikacji we wspólnocie lokalnej

Fundamentalne, konstytucyjne prawo do pozyskiwania i rozpowszechniania informacji stanowi podstawę demokratycznych i sprawiedliwych rządów. Każdy ma równe prawo do wyrażania swoich opinii i prezentowania ich. Jednakże przywilej ten, oczywisty dla współczesnych demokracji, jest w dziejach ludzkości świeżym prawem. Do dziś w zamkniętych systemach politycznych (Korea Północna, Białoruś) wszelkie przejawy wolności wypowiedzi są surowo karane a inwencja obywatelska jest krwawo tłumiona. Prawo i przywilej komunikowania, dzięki któremu wrastamy we wspólnotę i wyrażamy swoje przekonania stanowi podstawę funkcjonowania każdej zbiorowości – nikt nie może się nie komunikować i wykracza daleko poza udział w głosowaniu czy zgłaszaniu w formie petycji swoich roszczeń. Zaangażowanie w funkcjonowanie wspólnoty lokalnej opiera się w istocie na działaniach komunikacyjnych.

W prelekcji poruszono bardzo aktualny i konkretny obszar, w którym komunikacja odgrywa kluczową rolę i jest na styku mieszkańiec – samorząd – państwo. Społeczeństwo Polskie po raz pierwszy styka się z sytuacją, w której rozważa się wdrożenie wielu nieznanych dotąd technologii energetycznych, w tym kontrowersyjnych w ocenie społecznej, jak elektrownia jądrowa czy pozyskiwanie gazu metodą szczelinowania, farmy wiatrowe etc. Pomimo tego, że ustawodawca przewiduje udział – konsultacje społeczne w zakresie wdrażania inwestycji energetycznych brakuje aktualnej i usystematyzowanej wiedzy w jaki sposób obywatele i grupy społeczne mogą z tych praw korzystać. Brak tej wiedzy prowadzi do konfliktów nie tylko na styku inwestor - mieszkańcy, ale również wśród samych mieszkańców. Analiza inwestycji energetycznych zablokowanych przez protesty wskazuje, iż zawsze przeszkodą w realizacji inwestycji były błędy w zakresie komunikacji społecznej. Brakuje dyskusji merytorycznej opartej na bogatym i dobrze udokumentowanym dorobku naukowym, której towarzyszy propagandowe rozprzestrzenianie informacji nieprawdziwych i nierzetelnych zarówno przez zwolenników i przeciwników kontrowersyjnych technologii energetycznych.

Problematyka społecznej akceptacji inwestycji energetycznych jest wieloaspektowa, wśród głównych przyczyn braku społecznej akceptacji znajdują się: narzucanie inwestycji z pozycji siły inwestora (ekonomicznej, prawnej), nieznanostwo danej technologii przez społeczeństwo, pomijanie obaw (lęków) społecznych i nie uwzględnianie ich w procesie decyzyjnym, brak korzyści dla lokalnych społeczności. Badania naukowe wykazują, że najważniejszymi atrybutami sukcesu partycypacji społecznej w projektach energetycznych są: uznanie procesu decyzyjnego przez interesariuszy jako legalnego, rozumienie obaw społecznych, zapewnienie pełnej i adekwatnej reprezentacji interesariuszy oraz dostosowanie narzędzi komunikacyjnych do danej grupy społecznej, wszystkim tym działaniom musi towarzyszyć pełna transparentność inwestycji (dostęp do informacji).

Prelekcja pt. „Dlaczego warto rozmawiać – o znaczeniu komunikacji we wspólnocie lokalnej” miała na celu przedstawienie mieszkańcom gminy następujących zagadnień:

1. Jakie są warunki skutecznej komunikacji społecznej?
2. Z jakimi błędami mamy do czynienia w inwestycjach energetycznych?
3. Jaki model komunikacji społecznej dominuje w komunikacji we wspólnocie lokalnej?

Przydatne informacje:

http://samorząd.infor.pl/temat_dnia/artykuly/452991,co_daje_komunikacja_i_partycypacja_spoleczna.html#

Poradnik modelowej współpracy administracji publicznej i organizacji pozarządowych, Warszawa 2012, dostęp:

<http://www.isp.org.pl/uploads/filemanager/Program%20Społeczeństwa%20Obywatelskiego/poradnikspot.pdf>

http://www.decdujemyrazem.pl/publikacje/inni_o_partycypacji/komunikacja_i_partycypacja_spoleczna___poradnik_po.html

(streszczenie prelekcji)

Marzenna Nowakowska
Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych

Podstawy komunikacji – jak słuchać urzędników i ekspertów, żeby zrozumieć

Cele komunikacji społecznej:

- rozpowszechnianie określonej wiedzy,
- zmiana modelu zachowań,
- zaangażowanie społeczeństwa w przebieg jakiegoś procesu,
- doskonalenie procesu poprzez współpracę z różnymi grupami interesu,
- zapewnienie przejrzystości procesu i zaufania do jego potrzeby i skuteczności,
- uniknięcie konfliktów, a w ich rezultacie, protestów wynikających z niewiedzy o procesie,
- zmiana nastawienia do realizatora przedsięwzięcia (np. władz publicznych, organizacji ekologicznych),
- budowanie pozytywnego wizerunku organizatora przedsięwzięcia
- uniknięcie konfliktów, a w ich rezultacie, protestów wynikających z niewiedzy o procesie,
- zmiana nastawienia do realizatora.

Często głównym celem organizowania konsultacji społecznych jest uniknięcie lokalnego konfliktu. Czy jednak konflikt rzeczywiście jest tylko zły? Niekoniecznie. Może przynosić też dobre rezultaty: zmusza strony do precyzyjniejszego zdefiniowania potrzeb, sprawia, że lepiej się poznajemy, zachęca do szukania alternatywnych rozwiązań i wypracowania skutecznych metod komunikacji. To konflikt często stoi za rozwojem! Jaki jest warunek? Strony porozumiewają się uczciwie, odważnie, z szacunkiem do partnera w konflikcie, budując wzajemne zaufanie. Jeśli podejrzewają nieuczciwe intencje, mają założeńa dotyczące partnera – muszą znaleźć w sobie odwagę, by to wyjaśnić. Spytać: "odniosłam wrażenie, że..., kiedy pani powiedziała..., to.... Czy słuszne?". Sprawdzamy się nawzajem, ale w sposób jawny: prosimy o przedstawienie dokumentów, danych naukowych, notatek służbowych, analizy zgodności z prawem. Atakowanie problemów, zamiast ludzi, sprawia, że możemy wspólnie szukać rozwiązań. Być może partner w konflikcie nie patrzy na zagadnienie tak, jak my je naświetlamy i odwrotnie – może my lepiej zrozumiemy istotę zagadnienia pytając o jego perspektywę. Jednym z najważniejszych warunków wspólnego dochodzenia do rozwiązań optymalnych jest danie sobie i innym prawa do błędu, prawa do zwrócenia uwagi na błąd i wspólnego jego korygowania.

Jak Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych może pomóc?

Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych zachęca wszystkich zainteresowanych obszarami Natura 2000, zarówno chcących po prostu zaspokoić ciekawość jakie przedmioty ochrony występują na interesującym ich obszarze, jak i pragnących inwestować w obszarze Natura 2000 do kontaktu z Centrum Informacji Natura 2000 który powstał w ramach projektu pn. „Misja Natura” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Instrumentu Finansowego LIFE+ oraz Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej korzystając z trzech form kontaktu zaprezentowanych pod adresem internetowym: <http://misjanatura.fwie.pl/index.php/en/strona-glowna-cin>.

Celem CIN-u jest zapewnienie informacji dotyczących praw i zasad obowiązujących na terenach objętych siecią Natura 2000. CIN udziela informacji na temat obszarów wchodzących w skład sieci Natura 2000, informuje o możliwościach lokowania inwestycji, pomaga w rozwiązywaniu spraw konfliktowych, sporządzaniu raportów środowiskowych i ocen oddziaływania na środowisko, wspomagać wiedzą przyrodniczą i prawną przy sporządzaniu planów zadań ochronnych, informuje o funduszach zarówno unijnych, jak i krajowych wspomagających różne formy działalności na terenach sieci Natura 2000.

(fragmenty prezentacji - Misja Natura)

Katarzyna Grecka
Bałtycka Agencja Poszanowania Energii

Wpływ działań termomodernizacyjnych na oszczędność energii w budynkach mieszkalnych i użyteczności publicznej

W prezentacji przedstawiono główne cele klimatyczne Unii Europejskiej i kraju, przybliżono zagadnienia zużycia energii w budownictwie oraz sposoby zmniejszenia zapotrzebowania na energię. Przedstawiono możliwości wspierania inwestycji ze źródeł finansowania zewnętrznego. Omówiono technologie uzyskiwania energii ze źródeł odnawialnych w budownictwie. Zaprezentowano międzynarodowy pilotażowy projekt naukowo-badawczy realizowany przez Bałtycką Agencję Poszanowania Energii we współpracy z Gminą Choczewo w zakresie mikro instalacji wiatrowych.

Energetyka odpowiada za 80% emisji CO₂ w UE. Udział budownictwa w całkowitym zużyciu energii w EU wynosi 40%. Typowe straty ciepła przez wentylację -25-55%, przez dach -15-30%, przez okna 10-20%, przez ściany 20-40%, przez strop piwnicy 5-10%.

Co należy zrobić? Ile zaoszczędzimy?

- Ocieplić ściany, stropy i dachy, wymienić/uszczelnić stolarkę okienną i drzwiową, uszczelnić okna i drzwi zewnętrzne, zlikwidować/ocieplić mostki cieplne (to mostki termiczne - fragmenty konstrukcji o większych wartościach współczynników przewodzenia ciepła niż pozostała część konstrukcji);
- Ocieplić/docieplić piwnicę - stropy/podłogi na gruncie;
- Termowizja.

Modernizacja systemu ogrzewczego - izolacja cieplna przewodów, armatury i urządzeń, dostosowanie średnic przewodów i wydajności grzejników do zapotrzebowania (regulacja stała/wstępna), usprawnienie grzejników, regulacja centralna (regulacja pogodowa - programator pokojowy), regulacja miejscowa (zawory termostatyczne) likwidacja centralnego układu odpowietrzającego, hermetyzacja instalacji, poprawa sprawności źródła ciepła, zmiana nośnika ciepła na tańszy.

Modernizacja systemu ciepłej wody - izolacja cieplna przewodów i armatury - dostosowanie średnic przewodów do zapotrzebowania - modernizacja układu cyrkulacyjnego (np. regulacja) - poprawa sprawności źródła ciepła - zmiana nośnika ciepła na tańszy i bardziej efektywny.

Modernizacja systemu wentylacji - montaż nawiewników z regulacją (ręczną, automatyczną), montaż wentylacji mechanicznej z odzyskiem ciepła;

Działania beznakładowe - Jak oszczędzać nie ponosząc kosztów? Jak dobrze wykorzystać to co mamy? Jak zmienić nawyki?

Wietrzenie - intensywne przez krótki czas – kontrolowany przeciąg, unikać długiego wietrzenia i przeciągów, przy wietrzeniu zakręcać grzejniki.

Wilgoć - Nie gotować bez przykrycia, nie używać nawilzaczy, zmniejszyć temperaturę grzania, suszyć bieliznę w pomieszczeniach ze sprawną wentylacją, wycierać do sucha umytą podłogę.

Ciepła woda - oszczędzać wodę, zamiast wanny - krótki prysznic.

Prawo budowlane

Art.29.2 pkt.4 Pozwolenia na budowę nie wymaga wykonywania robót budowlanych polegających na dociepleniu budynków do wysokości 12 m.

Art.5.1 ust.2a. W nowych budynkach oraz istniejących budynkach poddawanych przebudowie lub przedsięwzięciu służącemu poprawie efektywności energetycznej, które są użytkowane przez jednostki sektora finansów publicznych zaleca się stosowanie urządzeń wykorzystujących energię wytworzoną w odnawialnych źródłach energii, a także technologii mających na celu budowę budynków o wysokiej charakterystyce energetycznej.

Obowiązek udziału energii elektrycznej z OZE

Rozporządzenie MG z dn. 18 października 2012 r. w sprawie szczegółowego zakresu obowiązków uzyskania i przedstawienia do umorzenia świadectw pochodzenia, uiszczenia opłaty

zastępczej, zakupu energii elektrycznej i ciepła wytworzonych w odnawialnych źródłach energii oraz obowiązku potwierdzania danych dotyczących ilości energii elektrycznej wytworzonej w odnawialnym źródle energii.

w roku 2012 – 10,4%
w roku 2013 – 12%
w roku 2014 – 13%
w roku 2015 – 14%
w roku 2016 – 15%

w roku 2017 – 16%
w roku 2018 – 17%
w roku 2019 – 18%
w roku 2020 – 19%
w roku 2021 – 20%

Kolektory słoneczne - urządzenia, w których odbywa się zamiana energii promieniowania słonecznego w ciepło (konwersja fototermiczna). Zalety - źródło energii niekonwencjonalnej, najbardziej „czysta” postać energii, powszechnia dostępna, „darmowa” energia. Wady - nierównomierność – okres największej dostępności promieniowania słonecznego nie odpowiada okresowi największego zapotrzebowania na energię (do ogrzewania), konieczność magazynowania energii i stosowania dodatkowych źródeł energii, wysokie nakłady na urządzenia odbiorcze, niska gęstość energetyczna (ilość energii znajdującej w określonej objętości lub masie).

Ogniwa fotowoltaiczne - mogą być połączone z siecią elektroenergetyczną, lub są w sieci wyłączanej z użyciem akumulatorów.

Biomasa - drewno jako paliwo występuje pod wieloma postaciami: szczapy (drewno rąbane), zrębki, trociny i wióry, kora, brykiety, pelety, rośliny energetyczne (wierzba, miskant, ślazier, topinambur, rdest sachaliński).

Biogazownie rolnicze - oparte są na procesie fermentacji metanowej. Składniki organiczne wprowadzane do procesu fermentacji to: kiszonki z roślin (kukurydzy, traw, buraków itp.), i inne substraty (np. gnojownica, ziarno zbóż czy odpady). Proces fermentacji zależy od rodzaju substratów, fermentacja odbywa się w stałej temperaturze, typowo w przedziale od ponad 30 do 40C.

Prosument – dla kogo?

Prosument = producent + konsument – beneficjentami programu są: osoby fizyczne, spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty, jednostki samorządu terytorialnego i ich związki.

Prosument – program NFOŚ i GW produkcja na potrzeby własne, a nadwyżka sprzedawana po cenie 80% ceny energii. Dofinansowanie przedsięwzięć na zakup i montaż nowych instalacji i mikroinstalacji OZE do produkcji: energii elektrycznej lub ciepła i energii elektrycznej (połączone w jedną instalację lub oddzielne instalacje w budynku).

Prosument - finansowanie za pośrednictwem WFOŚ i GW środki udostępnione WFOŚiGW z przeznaczeniem na udzielenie pożyczek wraz z dotacjami, nabór wniosków od osób fizycznych, wspólnot i spółdzielni mieszkaniowych, w trybie ciągłym, prowadzony przez WFOŚiGW.

Wpływ programu na rynek - nowe miejsca pracy: producenci paliw, wytwórcy urządzeń, instalatorzy, serwisanci.

(fragmenty prezentacji)

Jaromir Kupka

Fundacja Rozwiązań Ekoenergetycznych FREE

Energetyka prądu: pojęcia, problemy, podejścia

Źródła energii. Wpływ energetyki na kształtowanie miejsc pracy. OZE. Bilansowanie energii. Idea Smart Grid. Lokalna produkcja energii a rynek pracy. Niestandardowe źródła odnawialne – magazynowanie energii, związany z tym rynek pracy i korzyści dla „magazynierów energii”. Poszanowanie energii najtańszym źródłem energii.

Energetyka zawodowa przesyła energię przez potężną, wysokonapięciową sieć elektroenergetyczną. Ten fakt w powiązaniu z przestarzałą, słabo remontowaną siecią w naszym kraju prowadzić może do awarii które skutkować mogą masowym wyłączaniem prądu na dużych obszarach. Skutki mogą być dramatyczne.

Niżej przedstawiono kilka spektakularnych Blackouts na świecie:

- 1965 r. Ameryka Północna - pierwsza aż tak poważna awaria sieci elektrycznej na świecie. Błąd ludzki - nie przewidziano możliwości przeładowania jednej z kluczowych linii;
- 1999 r. Brazylia - silne wyładowanie elektryczne, które trafiło w jedną z podstacji w Bauru, niedaleko Sao Paulo;
- 2003 r. Ameryka Północna - nadwyżka mocy, która spowodowała dalsze wyłączenia w północnwschodnich stanach. Padła także sieć przesyłowa w Ontario;
- 2003 r. - wtedy wydarzył się także wielki włoski blackout, w wyniku którego w ciemnościach na 12 godzin utonęło aż 56 milionów osób. Awaria miała związek z uszkodzeniem w czasie burzy linii pomiędzy Włochami a Szwajcarią. W wyniku efektu kaskadowego, niedługo później została wyłączona także linia prowadząca z Francji. Wtedy włoska sieć padła ostatecznie;
- 2005 r. Jawa i Bali - największa awaria sieci przesyłowej w historii ludzkości;
- 2009 r. Paragwaj i Brazylia - burza i awaria trzech transformatorów znajdujących się na jednej z kluczowych linii energetycznych;

Remedium, ale też naturalną koniecznością cywilizacyjną jest rozproszenie produkcji energii i umiejscowienie jak najbliżej miejsc poboru wraz z inteligentnym jej zarządzaniem.

Kolektory słoneczne – zalety i wady:

- zalety: stabilność technologii, wiedza instalatorów, niska cena i względna prostota, możliwość wykonania we własnym zakresie.
- wady: glikol – wymiana, rury – problemy projektowe, instalacyjne, pobór energii, zbiornik, elementy mechaniczne – możliwość awarii, przewymiarowanie.

Fotowoltaika – zalety i wady:

- zalety: produkują energię elektryczną, można sprzedać nadwyżki, brak możliwości przewymiarowania, przewidywalność, łatwość stopniowania i rozbudowy, można bilansować się z zakładem energetycznym (jako akumulator), brak rur – tylko przewody, brak zbiornika, znane parametry dotyczące zużycia ogniw, brak psujących się elementów mechanicznych, brak kłopotów

z odśnieżaniem, niewrażliwe na temperaturę zewnętrzną, większa odporność na pory roku w porównaniu do kolektorów.

- wady: drogie, stosunkowo niska sprawność, pracują gdy świeci Słońce, „zużywają się”, rocznie ich sprawność maleje o około 1%, drogie akumulatory (* nie wszystkie się nadają), brak wsparcia

z niezrozumiałych powodów, jesteśmy chyba światowym ewenementem w braku wspierania nowszych technologii.

Fotowoltaika „nie powiedziała” jeszcze ostatniego słowa, sprawność urządzeń stale rośnie co pozwala mieć nadzieję na zdecydowanie lepszy stosunek przychodów z takiej instalacji do jej kosztów.

Poniżej rynek instalatorów OZE (mikro- i małych instalacji) wg I projektu ustawy o OZE, obliczenia Instytutu Energii Odnawialnych:

- zatrudnienie instalatorów A.D 2011: 4 400 etatów;
- zatrudnienie instalatorów OZE 2020: ok. 21 000 etatów.

Zawody zaangażowane w technologie OZE i Smart Grid. Przy rozwijaniu rozproszonych OZE oraz technologii Smart Grid, w tych zawodach na pewno będzie rosło zatrudnienie: elektrycy, elektronicy, mechanicy, cieśle, stolarze, transportowcy, telemonterzy, mechatronicy, automatycy, ślusarze, konstruktorzy elementów metalowych, budowlańcy, dekarze, dacharze, szklarze, finansowe usługi doradcze (kredyty, dotacje), księgowi, biura rachunkowe, prawnicy (prawo administracyjne, budowlane, geologiczne, inne). Czynności: instalacje, konserwacje, awarie – usuwanie, naprawy.

Porównanie cen energii ze źródeł tradycyjnych z ceną energii wiatrowej. Energia z elektrowni wiatrowych może konkurować cenowo z energią z innych źródeł. Tym bardziej, że te ostatnie generują dodatkowe koszty zewnętrzne. Są to koszty, jakie ponosi społeczeństwo w wyniku pogorszenia stanu zdrowia i/lub środowiska na skutek wykorzystania paliw kopalnych. Obecnie nie są one ponoszone w pełni przez tego, kto przyczynia się do powstania zanieczyszczenia, a ich policzenie jest często

utrudnione ze względu na rozproszony charakter oddziaływania zanieczyszczeń

Uzupełnienie Smart Grid – akumulatory. Jak podaje niemiecki tygodnik gospodarczy, Wirtschafts Woche, w czerwcu 2013 r. padł rekord w produkcji energii słonecznej. Łączna moc uzyskanego w ten sposób prądu sięgnęła 4,3 TWh - o 0,2 TWh więcej niż w ostatnim rekordowym miesiącu – maju 2012 r. Szczególnie wart uwagi jest 16 czerwca - tego dnia fotowoltaika oraz systemy energii wiatrowej wyprodukowały łącznie 30 tys. MW energii elektrycznej. To więcej niż potrzebują wszystkie niemieckie fabryki i gospodarstwa domowe. Do niedawna nadprodukcja energii w czasie słonecznych dni i jej zbyt niski poziom kiedy indziej był poważnym problemem, który dla wielu osób dyskwalifikował fotowoltaikę. Teraz jednak pojawiły się rozwiązania, które przynajmniej częściowo, pozwalają sobie z tym poradzić.

Prąd na trzy godziny (dla rodziny). Zasada jest prosta: prąd wytworzony przez panele słoneczne wykorzystywany jest do zasilania domowych urządzeń elektrycznych. To, co zostanie, jest przekazywane do specjalnych baterii znajdujących się w piwnicy. Tam prąd jest magazynowany, trochę tak, jak magazynowany jest w samochodowym akumulatorze. Jak dotąd udało się opracować baterie, które pokrywają zapotrzebowanie czteroosobowej rodziny na około trzy godziny. Mało? Być może, ale niemieccy użytkownicy solarów wydają się być zachwyceni. Co pozwala mieć nadzieję, że technologia będzie się rozwijać.

Więcej słońca, niższe ceny. Warto dodać, że systemy magazynowania energii solarnej nie są tanie. W najprostszej wersji trzeba zapłacić 1,5 tys. euro za zestaw. Analitycy cytowani przez Wirtschafts Woche uważają jednak, że już wkrótce ceny spadną do tysiąca euro za zestaw. Ale uwaga: od maja 2013 roku niemiecki rząd dotuje takie urządzenia. Kupujący mogą liczyć na zwrot jednej trzeciej kosztów instalacji. Szacunkowy koszt systemu, który pozwoliłby przetrzymać energię dla całej rodziny w ilościach jej potrzebnych (czyli około 7 kW) to 13,8 tys. euro. W przeliczeniu na 1 kWh daje to cenę 0,276 euro. Łącznie z kosztami instalacji fotowoltaicznej koszt wyprodukowania własnym sumptem 1 kWh energii elektrycznej wynosi wówczas 0,36 euro. Dla porównania, taka sama ilość energii z sieci kosztuje około 0,25 euro. To jednak średnia. Koszt produkcji w konkretnym przypadku może być inny. Wiele zależy od lokalizacji i sprawności urządzeń. Przykładowo, w Bawarii produkcja jest przeciętnie o wiele wyższa, co przekłada się na niższe ceny produkcji prądu i poprawę opłacalności instalacji fotowoltaicznej.

(fragmenty prezentacji)

W prezentacji wykorzystano:

Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych SA:

Sektor energetyczny w Polsce

Inżynieria Materiałowa: Sieci przesyłowe

dr Wojciech Szymalski
Instytut na Rzecz Ekorozwoju w Warszawie

Energetyka przyjazna środowisku. Energetyka rozproszona. Energiewende. Niemieckie spółdzielnie produkujące energię

Energetyka rozproszona może być zdefiniowana na dwa sposoby:

1. Jako produkcja energii w wielu źródłach jednocześnie (w istocie chodzi tu o decentralizację produkcji);
2. Jako koncentrowanie energii rozproszonej w środowisku (rozproszona energia słoneczna, wiatrowa, w odpadach, geotermalna) dla potrzeb człowieka.

Mamy różne źródła Odnawialnej Energii. Najczęściej mówimy o takich jak: wiatr, woda, geotermia, słońce, biogaz, biomasa. Wszystko to łączy się w tzw. smart grid. Charakterystyka każdego z tych źródeł energii jest inna. Niektóre są stabilne, niestabilne, organiczne, nieorganiczne -wiatr, ciepło Ziemi, Słońce, spadek wody, falowanie, pływy.

Energiewende FiT – jak to działa? Taryfa feed in jest narzędziem promocji odnawialnych źródeł energii, które nie jest ani podatkiem, ani dotacją, ponieważ przepływ środków w ramach tego

mechanizmu nie jest realizowany za pośrednictwem budżetu państwa wprowadzono bowiem obowiązek zakupu zielonej energii przez operatora sieci. Koszty produkcji odnawialnej energii są wyższe niż na rynku energii, zatem cena zakupu prądu od producenta zielonej energii jest powiększana o wysokość dodatku gwarantowanego przez państwo na określony okres czasu w ustawie o odnawialnych źródłach energii. Jednak środki na wypłatę dodatku za całą zieloną energię muszą skądś pochodzić. Zawarte są one w cenie energii elektrycznej sprzedawanej odbiorcom końcowym przez operatorów energetycznych. W efekcie do ceny energii elektrycznej doliczana jest wartość różnicy pomiędzy ceną rynkową energii a ceną z dodatkiem dla instalacji energii odnawialnej. I na tym opis mechanizmu wsparcia się kończy, ale nie kończy się artykuł.

Ile komu dopłacić? W Niemczech zagwarantowano dodatek do sprzedaży zielonej energii na 20 lat. Oznacza to, że uruchamiając urządzenie do produkcji prądu ze słońca, biogazu, biomasy, wiatru czy wody w roku 2010 wyprodukowana energia będzie kupowana przez operatora sieci z gwarantowanym ustawowo dodatkiem przez następne 20 lat. Dodatek jest inny w zależności od typu instalacji z jakiej produkujemy energię, ponieważ koszty produkcji energii dla każdej takiej instalacji są inne. Dodatek jest gwarancją uzyskania po 20 latach zwrotu z inwestycji na poziomie 5-7%. To coś jak lokata w banku przy stałej stopie procentowej lub długoterminowe obligacje skarbu Państwa. Lokata w banku pozwala komuś udzielić dodatkowego kredytu np. na inwestycję, obligacje pozwalają Państwu realizować różne przedsięwzięcia publiczne, a dopłata do zielonej energii realizuje konkretny cel energetyczny i ekologiczny - bezpieczeństwo i czyste powietrze.

Efektem wdrożenia Energiewende jest zmiana udziału różnych źródeł energii w jej produkcji w Niemczech. Jak się okazuje dotychczasowym zwycięzcą tej polityki są producenci energii z węgla brunatnego. Produkcja energii elektrycznej z tego źródła osiągnęła największy 26% udział w Niemczech w 2012 roku. Było to o 6% więcej, niż w 2011 roku. Ale już 23% udział w produkcji energii elektrycznej, czyli drugie miejsce, mają łącznie 4 główne źródła energii odnawialnej: wiatr, biomasa, słońce i woda. Na dalszych miejscach są: węgiel kamienny (19%), energetyka jądrowa (16%) i gaz (11%).

Pojawia się wiele głosów, że tak duży udział OZE w sieci elektroenergetycznej destabilizuje dostawy prądu. Niemcy na podstawie swoich doświadczeń z Energiewende twierdzą, że stabilność dostaw prądu to kwestia sieci energetycznych. Stabilność dostaw prądu w Niemczech jest obecnie największa w Europie.

Oprócz redukcji emisji gazów cieplarnianych Energiewende przynosi Niemcom szereg innych korzyści: oszczędności gospodarcze na imporcie paliw kopalnych do kraju sięgają już 7 bilionów Euro rocznie (takie oszczędności wystąpiły w 2011 roku). W produkcji energii ze źródeł odnawialnych powstało jak dotychczas 380 000 nowych miejsc pracy. Przyrost PKB Niemiec związany z inwestycjami w OZE sięga 20 bilionów Euro rocznie. Większość mocy zainstalowanej w źródłach energii odnawialnej należy do osób prywatnych (42%) lub rolników indywidualnych (9%).

Spółdzielnie energetyczne. Spółdzielnia, jest to taka forma działalności gospodarczej, w której nie ma określonego minimalnego wkładu finansowego (kapitału założycielskiego) w przedsięwzięcie, każdy członek posiada jeden głos na zebraniu spółdzielni niezależnie od liczby posiadanych udziałów, co nadaje jej bardziej demokratyczny, niż kapitalistyczny charakter.

Dynamiczny rozwój spółdzielni energetycznych w Niemczech pokazuje, jak stabilne w oczach Niemców jest otoczenie prawne sprzyjające rozwojowi energetyki odnawialnej. Jednocześnie rozwój ten wskazuje niezbicie na fakt, że energetyka odnawialna nie musi być domeną jedynie dużych firm i bogatych obywateli, ale uczestniczyć w jej tworzeniu mogą także osoby o niższych dochodach, dla których samodzielne podjęcie tego typu inwestycji byłoby zbyt dużym wyzwaniem. W spółdzielni nie liczy się jedynie wkład finansowy, ale także wiedza i własna praca członków, co pokazują przykłady założonych już spółdzielni.

Ponieważ w Polsce spółdzielczość nie jest dobrze kojarzona, proponuje się określenie, jeden z animatorów spółdzielni - Obywatelskie (Lokalne) Grupy Energetyczne. Przykładem takiej obywatelskiej spółdzielni jest wieś Honigsee, gdzie funkcjonowała biogazownia, posiadając nadmiar ciepła, który mógł być wykorzystany do budowy lokalnej sieci ciepłowniczej. Być może zaczątkiem spółdzielni

energetycznych w Polsce, mogłyby być stowarzyszenia, które powstają w celu pozyskania dotacji do kolektorów słonecznych. Pierwszy tego typu program powstał m.in. w Szczawnicy, a potem były i wciąż są one tworzone w innych miejscach kraju, gdzie istnieje możliwość takiego dofinansowania (powiat poddębicki, suski, buski, parczewski etc.). Innym przykładem kolektywnego i społecznego działania na rzecz Energiewende jest program 50/50 – oszczędność energii w szkołach. W 2003 roku UfU e.V. przeprowadziło ocenę rezultatów projektu w skali całych Niemiec. Poprzez specjalny kwestionariusz zebrano wyniki od 2039 szkół różnych typów z całego kraju. Dla 1367 szkół udało się ustalić dokładne dane. W projekcie energia oszczędzana jest poprzez działania w zakresie oszczędności wody, gospodarki odpadami, a także bezpośrednio oszczędności prądu i ciepła.

Do sieci przyłączyły się także polskie placówki. Partnerem programu w Polsce jest polskie stowarzyszenie „Energy site”, a aktywne w programie są polskie szkoły z gmin Bielawa, Bielsko-Biała, Cieszyn, Chmielów, Dąbrowa Górnicza, Janów, Niepołomice, Raciechowice. Dlaczego nie ma takich szkół więcej w Polsce? Zgłoszenie szkoły do programu można wykonać poprzez stronę internetową <http://www.euronet50-50.eu/>, albo <http://www.euronet50-50max.eu/pl/> - projekt w Polsce prowadzi stowarzyszenie Energy cities.

Kolejnym przykładem prospołecznej inicjatywy na rzecz Energiewende są działania projektu „Stromsparcheck” dla rodzin ubogich. W projekcie bezrobotni, pomagają innym osobom ubogim oszczędzać prąd, jako doradcy energetyczni, jednocześnie zdobywając pierwsze doświadczenie w nowym dla nich zawodzie. Program odniósł duży sukces w zakresie walki z bezrobociem.

W pierwszym roku przeszkolono 746 bezrobotnych, spośród których tylko 22% zrezygnowało z podjęcia się działań doradczych, co stanowiło mniejszy współczynnik rezygnacji, niż w innych programach aktywizacji bezrobotnych. Jednocześnie wśród tych, którzy zdecydowali się prowadzić porady, aż 24% znalazło nową pracę podczas gdy w innych programach aktywizacji współczynnik zatrudnienia wynosi zwykle od 15 do 20%.

Wyliczone w okresie dwóch lat funkcjonowania programu oszczędności energii przypadające w jednym roku na gospodarstwo domowe wynoszą 413 kWh prądu, 321 kWh ciepła i 10m. sześć. wody. Przekłada się to na obniżenie zużycia w stosunku do zapotrzebowania przeciętnego gospodarstwa domowego, któremu udzielono pomocy, w zakresie zużycia ciepła o 3% i prądu aż o 14%. Faktyczne pieniądze zaoszczędzone przez gospodarstwa domowe to przeciętnie 87 Euro rocznie na zużyciu prądu i 151 Euro na zużyciu wody i ciepła. W latach 2008-2010 program zaoszczędził 22 337 134 kWh energii rocznie w postaci prądu i ciepła. Taka oszczędność energii pozwoliła uniknąć emisji 10 755 ton dwutlenku węgla rocznie.

Spółka obywatelska. Często, także w Polsce, można się spotkać z przypadkami, że zewnętrzni inwestorzy proponują rolnikom lub innym właścicielom gruntu dzierżawę, w zamian za możliwość postawienia tam instalacji OZE, np. siłowni wiatrowej. Okazuje się, że działanie takie może być mniej korzystne dla właścicieli gruntów, niż inwestycja w instalację OZE wspólnie z innymi mieszkańcami w formie spółki obywatelskiej. Takie działania podjęto w Hollich, gdzie zewnętrzni inwestorzy już zacierali rękę na grunty, na których pozwolono na inwestycje w siłownie wiatrowe.

W przypadku farmy wiatrowej w Hollich zawiązano lokalną spółkę na rzecz budowy farmy wiatrowej, do której wszyscy właściciele terenów, mieszkańcy i inni zainteresowani w obszarze przeznaczonym pod budowę instalacji wnieśli kapitał stosownie do swoich możliwości.

(fragmenty prezentacji)

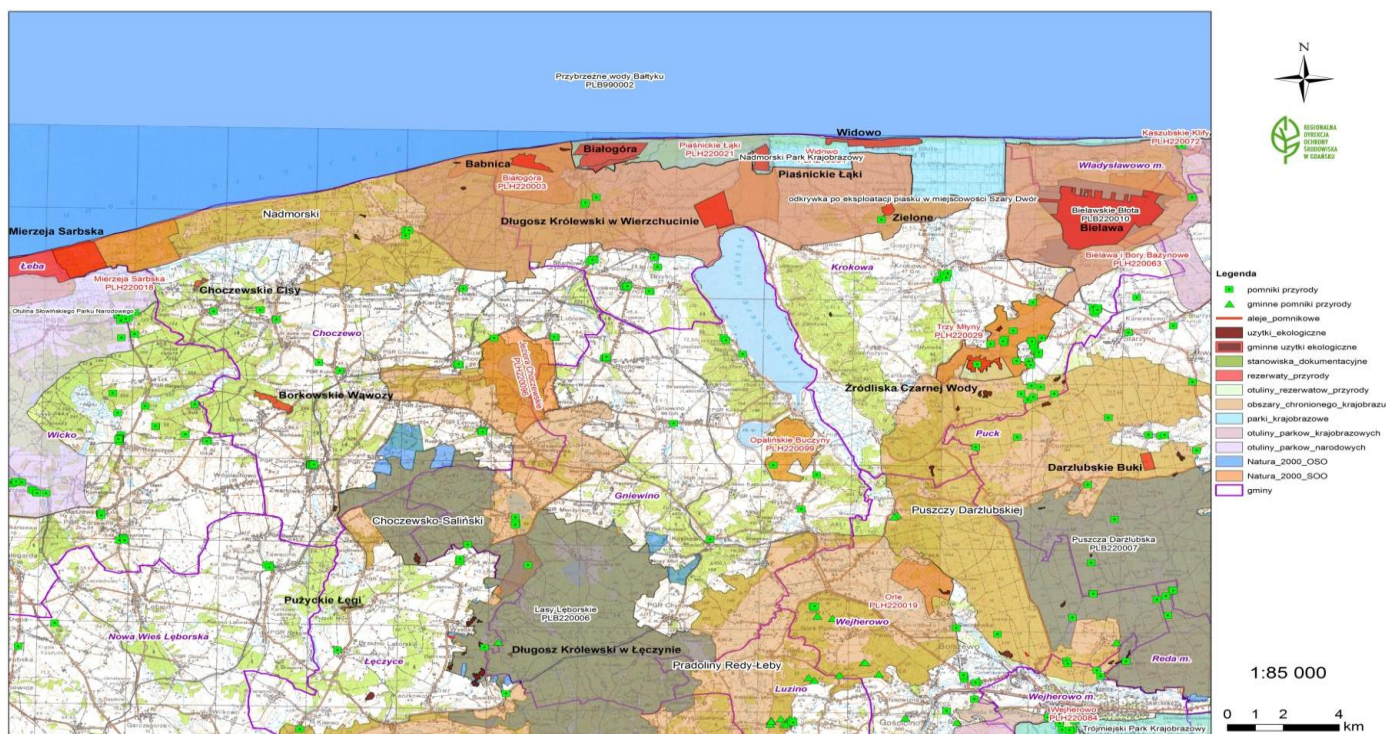
Źródła: www.chronmyklimat.pl,
www.zm.org.pl/energiewende

Zdjęcia z prezentacji dr Wojciecha Szymalskiego. Źródło www.chronmyklimat.pl, www.zm.org.pl/energiewende

Opracował Michał Machnikowski
Starostwo Powiatowe w Wejherowie

Tereny chronione w gminach Choczewo, Gniewino i Krokowa podstawy prawne ich tworzenia

Podstawa prawna tworzenia form ochrony przyrody: USTAWA z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity Dz.U. z 2013 r., poz.627 ze zmianami)

Art. 6. 1. Formami ochrony przyrody są:

1. parki narodowe;
2. rezerваты przyrody;
3. parki krajobrazowe;
4. obszary chronionego krajobrazu;
5. obszary Natura 2000;
6. pomniki przyrody;
7. stanowiska dokumentacyjne;
8. użytki ekologiczne;
9. zespoły przyrodniczo-krajobrazowe
10. ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

Art. 8. 1. Park narodowy obejmuje obszar wyróżniający się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, społecznymi, kulturowymi i edukacyjnymi, o powierzchni nie mniejszej niż 1000 ha, na którym ochronie podlega cała przyroda oraz walory krajobrazowe.

Art. 13. 1. Rezerwat przyrody obejmuje obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi.

Art. 16. 1. Park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju.

Art. 23. 1. Obszar chronionego krajobrazu obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych.

Art. 25. 1. Sieć obszarów Natura 2000 obejmuje:

1. obszary specjalnej ochrony ptaków;
2. specjalne obszary ochrony siedlisk;
3. obszary mające znaczenie dla Wspólnoty.

Obszar Natura 2000 może obejmować część lub całość obszarów i obiektów objętych formami ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1-4 i 6-9.

Sieć obszarów Natura 2000 - rekompensata za ograniczenia

Jeżeli działalność gospodarcza, rolna, leśna, łowiecka lub rybacka wymaga dostosowania do wymogów ochrony obszaru Natura 2000, na którym nie mają zastosowania programy wsparcia z tytułu obniżenia dochodowości, regionalny dyrektor ochrony środowiska może zawrzeć umowę z właścicielem lub posiadaczem obszaru, z wyjątkiem zarządców nieruchomości Skarbu Państwa, która zawiera wykaz niezbędnych działań, sposoby i terminy ich wykonania oraz warunki i terminy rozliczenia należności za wykonane czynności, a także wartość rekompensaty za utracone dochody wynikające z wprowadzonych ograniczeń.

Art. 40. 1. Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie. Na terenach niezabudowanych, jeżeli nie stanowi to zagrożenia dla ludzi lub mienia, drzewa stanowiące pomniki przyrody podlegają ochronie aż do ich samoistnego, całkowitego rozpadu.

Art. 41. 1. Stanowiskami dokumentacyjnymi są niewyodrębniające się na powierzchni lub możliwe do wyodrębnienia, ważne pod względem naukowym i dydaktycznym, miejsca występowania formacji geologicznych, nagromadzeń skamieniałości lub tworów mineralnych, jaskinie lub schroniska podskalne wraz z namuliskami oraz fragmenty eksploatowanych lub nieczynnych wyrobisk powierzchniowych i podziemnych.

Art. 42. Użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej - naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania.

Art. 43. Zespołami przyrodniczo-krajobrazowymi są fragmenty krajobrazu naturalnego i kulturowego zasługujące na ochronę ze względu na ich walory widokowe lub estetyczne.

Ustanowienie indywidualnych form ochrony przyrody

Art. 44. 1. Ustanowienie pomnika przyrody, stanowiska dokumentacyjnego, użytku ekologicznego, zespołu przyrodniczo-krajobrazowego następuje w drodze uchwały gminy.

Art. 46. (1.) Ochrona gatunkowa obejmuje okazy gatunków oraz siedliska i ostoje roślin, zwierząt i grzybów. (2) Ochrona gatunkowa ma na celu zapewnienie przetrwania i właściwego stanu ochrony dziko występujących na terenie kraju lub innych państw członkowskich Unii Europejskiej rzadkich, endemicznych, podatnych na zagrożenia i zagrożonych wyginięciem oraz objętych ochroną na podstawie przepisów umów międzynarodowych, których Rzeczpospolita Polska jest stroną, gatunków roślin, zwierząt i grzybów oraz ich siedlisk i ostoi, a także zachowanie różnorodności gatunkowej i genetycznej. (3) W celu ochrony ostoi i stanowisk roślin lub grzybów objętych ochroną gatunkową lub ostoi, miejsc rozrodu i regularnego przebywania zwierząt objętych ochroną gatunkową mogą być ustalane strefy ochrony.

(fragmenty prezentacji)

Marzenna Nowakowska
Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych

Czym jest sieć Natura 2000 – Europa, Polska, Północne Bałtyku. Prezentacja programu „Misja Natura”

Natura 2000 - skarby europejskiej przyrody. Kształtowany przez stulecia urokliwy krajobraz z mozaiką lasów, kwiecistych łąk, mokradł i szpalerów drzew, w którym można obserwować zarówno rzadkie zwierzęta, jak i te regularnie spotykane na spacerach oraz nadal korzystać z bogactwa gatunków roślin wykorzystywanych w medycynie ludowej, składają się na przyrodnicze dziedzictwo Europy. Sieć Natura 2000 pozwala skutecznie o nie dbać, i to przy uwzględnieniu potrzeb rozwoju gospodarczego. Obszar Natura 2000 to nie rezerwat ścisły objęty licznymi zakazami. Współczesna ochrona przyrody dostrzega ważną rolę człowieka w kształtowaniu bogactwa przyrodniczego, a mnogość prac służących ochronie przyrody (zabiegów ochronnych) zakłada udział wielu osób, głównie rolników i leśników, którzy te prace wykonują. Umożliwia to skuteczną ochronę obszarów Natura 2000, przy wykorzystaniu zaangażowania również właścicieli terenów prywatnych, a na finansowanie tych działań składają się mieszkańcy Unii Europejskiej. Środki te są przekazywane poprzez różne programy europejskie jak: LIFE+, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko czy Program Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz instytucje polskie: jak NFOŚiGW (Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej).

Ponieważ dziedzictwo przyrodnicze powstało w znacznej części w powiązaniu z działalnością człowieka, to dbanie o obszary Natura 2000 jest równocześnie ochroną dziedzictwa kulturowego. Kiedy w 2004 roku Polska przystąpiła do Unii Europejskiej, przyjęła na siebie zobowiązanie utworzenia obszarów chronionych w ramach sieci Natura 2000. Sieć ta obejmuje wszystkie kraje UE (około 18% jej powierzchni) i jest jedynym na świecie programem dotyczącym ochrony przyrody w skali kontynentu.

Polska wyróżnia się na tle innych krajów UE stosunkowo dobrze zachowanym środowiskiem przyrodniczym. Jest to wynikiem, między innymi, warunków naturalnych, tradycyjnego rolnictwa czy wreszcie nierównomiernego uprzemysłowienia. Na terenie naszego kraju funkcjonuje obecnie około tysiąca obszarów Natura 2000, które zajmują około 20% powierzchni kraju.

Udział społeczny w zarządzaniu obszarami Natura 2000. Aby zapewnić skuteczną i sprawną ochronę obszarów Natura 2000 konieczne jest zaplanowanie szeregu działań, które muszą zostać wykonane. Zaplanowane muszą zostać środki finansowe, które w kolejnych latach będą umożliwiały opłacenie wykonania zabiegów ochronnych i inwestycji służących ochronie przyrody. Dlatego sprawujący nadzór nad obszarem sporządza projekt planu zadań ochronnych (PZO) na okres 10 lat lub ustala konieczność sporządzenia planu ochrony dla całego obszaru lub jego części na 20 lat.

Obszar wymaga rozpoznania przyrodniczego. Ogromną wiedzę o uwarunkowaniach ochrony przyrody na obszarze Natura 2000 mają gospodarujący w jego granicach mieszkańcy, rolnicy, leśnicy, przedsiębiorcy. Dlatego aktywny udział społeczności lokalnych w programowaniu ochrony przyrody ma zasadnicze znaczenie dla skuteczności tych prac. Ich punktem wyjścia jest formularz zawierający informacje o obszarach Natura 2000, tak zwany Standardowy Formularz Danych (SDF) oraz mapa obszaru zamieszczona na stronie internetowej Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska pod adresem internetowym: <http://natura2000.gdos.gov.pl> w zakładce „Rozumiem”, a następnie „Wyszukiwanie”. Wygodny dostęp do map znajduje się też na portalu mapowym pod adresem: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy>.

Centrum Informacji Natura 2000 (CIN) zostało utworzone w ramach projektu „Misja Natura” realizowanego przez Fundację Wspierania Inicjatyw Ekologicznych. Celem CIN-u jest zapewnienie informacji dotyczących praw i zasad obowiązujących na terenach objętych siecią Natura 2000. Pełni rolę edukacyjną, informacyjną, doradczą oraz konsultacyjną.

fragmenty prezentacji opracowanej w oparciu o stronę internetową „Misja Natura” za zgodą Fundacji Wspierania Inicjatyw Ekologicznych

dr inż. Tadeusz Pastusiak

Nasz punkt widzenia na realizację zapisów ustawowych o ochronie środowiska - Chrońmy Lubiatowską Wydmy.

Koncepcja rozwoju turystycznego Wydmy Lubiatowskiej

Atrakcje turystyczne, na których można się wzorować:

Półwysep Helski – plaże, jachty, rybołówstwo, wędkarstwo morskie, pomosty na wydmach, atrakcje historyczne i militarne, „deptak” i promenada nadmorska, fokarium, latarnia morska jako wieża widokowa, zróżnicowana oferta wyżywieniowa.

Łeba i okolice – plaże, jachty, rybołówstwo, wędkarstwo morskie, atrakcje historyczne i militarne, wydmy, „deptak” i promenada nadmorska, latarnia morska jako wieża widokowa, zróżnicowana oferta wyżywieniowa.

Szymbark – „dom w którym straszy”, „dom do góry nogami”, atrakcja niesamowitości księgi Guinnessa (najdłuższa deska), skansen, żeglarstwo jeziorowe i windsurfing, regionalna oferta wyżywieniowa, malownicze pejzaże, funkcjonujące całorocznie - wycieczki krajowe i zagraniczne, turyści indywidualni, praca całoroczna dla ludności miejscowej, dochody całoroczne dla ludności miejscowej i gminy.

Jak Lubiatowo może osiągnąć rezultaty na miarę opisanej powyżej miejscowości Szymbark? Odpowiedź na to pytanie może dać wizja turystycznego wykorzystania Wydmy Lubiatowskiej stworzona w oparciu o „burzę mózgów” – odrzucenie psychologicznych ograniczeń i pozytywne podejście do problemu. Poniżej wybrane założenia szczególne rozważanego przedsięwzięcia.

Zróżnicowanie atrakcji kompleksowych:

Park Technologiczny - technologiczny raj dla dzieci i młodzieży; energetyka słoneczna, wiatrowa i wodna; elektronika; łączność; ścieżka edukacyjna; sprzęt i technologia. Cele parku: wszystkiego dotknąć, wszystko wypróbować, wszystko zrozumieć.

Park Rodzinny, Disney World, Centrum Zabaw Rodziny - raj dla maluchów do 6-go roku życia i od 7-go do 13-go roku życia czyli możliwość rozładowania energii dla dzieci i młodzieży, a także chwila odpoczynku dla rodziców: plac zabaw, mini-golf, ścianka wspinaczkowa, gokarty elektryczne, zjeżdżalnia, gry zręcznościowe, takie jak: kręgielnia, bilard, piłkarzyki, i-cafe, fast-food, bar, restauracja, ciastkarnia, lodziarnia, sale na imprezy oraz organizacja eventów (imienin, urodzin).

Park Niesamowitości, Straszące atrakcje, Straszny Dom, Jurassic Park - podziemia tematyczne z muzeum, odgłosami i fantastycznymi niespodziankami.

Zróżnicowanie atrakcji wycieczkowych:

- punkt widokowy albo wieża widokowa,
- trasa atrakcyjna krajobrazowo, widokowo, edukacyjnie lub trasa dla odnowy biologicznej,
- zabytki archeologiczne, historyczne, przyrodnicze, kulturowe i techniczne.

Polityka komunikacyjna i transportowa:

- zróżnicowanie form i środków transportu,
- uzupełniające się wzajemnie wykorzystanie transportu nie-ekologicznego (autobusy, mikrobusy, samochody osobowe) i ekologicznego (powozy konne, pojazdy elektryczne i spalinowe na gaz, rowery, ruch pieszy).

Zróżnicowanie atrakcji widokowych i poznawczych na trasie:

- poszczególne trasy zaczynają się i kończą się w tym samym miejscu, aby klienci mieli blisko do pozostawionego własnego środka transportu. Równoważnym rozwiązaniem jest dwóch różnych tras albo uzupełniający środek transportu,
- przebywanie wewnątrz kompleksu nie może być męczące fizycznie dla klientów,
- parkingi i miejsca postojowe przy każdej atrakcji oraz częste miejsca wypoczynku z wygodnymi miejscami siedzącymi i krótkie oczekiwanie na środki transportu „zbiorowego”.

Wyżej przedstawione założenia ogólne i szczególne umożliwiły opracowanie koncepcji turystycznego wykorzystania Wydmy Lubiatowskiej i jej bliższego oraz dalszego otoczenia.

Maria Staniszevska
Polski Klub Ekologiczny

Ogród, warzywnik, lokalna żywność. Gospodarstwo agroturystyczne. Jedź lokalnie rozwijając swoje otoczenie w zgodzie ze środowiskiem

W obecnych czasach kiedy na półkach sklepowych nawet w najmniejszej miejscowości obecna jest żywność praktycznie z całego świata, nawet nie myślimy o tym, czy istnieje w pobliżu naszego miejsca zamieszkania lokalna produkcja żywności. A przecież lokalna produkcja żywności to szansa na rozwój lokalnej ekonomii i pozyskanie nowych miejsc pracy na terenach wiejskich. To również szansa dla konsumentów, wpływania na sposób produkcji w taki sposób aby zaspakajały ich potrzeby smakowe i zdrowotne.

Kryteria, którymi powinniśmy się kierować myśląc o lokalnej ekonomii i zdrowiu:

Smaczna i pełnowartościowa żywność jest najważniejsza szczególnie w żywieniu dzieci, które nie zawsze chętnie jedzą wszystko lub czasami brak nam cierpliwości by je zachęcać do jedzenia tego, co jest szczególnie cenne dla organizmu młodego człowieka. Takie potrawy jak chleb i makaron z mąki pełnego przemiału, ryby charakterystyczne dla naszego morza, warzywa i owoce pochodzenia lokalnego nie cieszą się szczególnym uznaniem dzieci i dorosłych, nawykłych do produktów wysoko przetworzonych. I to wymaga zmiany.

Żywność ekologiczna powinna być obecna w naszej diecie i jej udział powinien zwiększać się systematycznie - w Szwecji, Danii osiągnął on już około 10%. W Polsce powinniśmy osiągnąć 10% udziału żywności ekologicznej na naszych stołach w ciągu 10 lat licząc od dziś. Żywność ekologiczna posiada wysokie walory odżywcze, a sposób jej produkcji ogranicza zanieczyszczenia płynące do środowiska.

Żywność produkowana lokalnie jest szczególnie ważna dla naszego zdrowia. Żywność z naszej strefy klimatycznej dostarcza nam właściwych składników odżywczych, których potrzebujemy w klimacie, w którym żyjemy w trakcie zmieniających się pór roku. Znakomitą wartość mają tradycyjne lokalne potrawy i receptury przechowywane od pokoleń i sprawdzone w danych warunkach klimatycznych. Korzystanie z produktów lokalnych ogranicza emisję gazów cieplarnianych, gdyż przy transporcie produktów żywnościowych spalamy mniej paliwa.

Żywność zgodna z porą roku - nasze organizmy są przyzwyczajone do diety zgodnej z czterema porami roku. Inaczej odżywiamy się podczas gorącego lata, wietrznej i deszczowej jesieni, mroźnej zimy i zmiennej pogodowo wiosny. Wprowadzanie do naszego organizmu w zimie owoców cytrusowych przynosi więcej szkody niż pożytku, ponieważ wywołują one organizm i jesteśmy bardziej podatni na infekcje, a witaminy, zwłaszcza witaminę C możemy również znaleźć w warzywach korzeniowych czy kapuście kiszanej.

Żywność właściwie zbilansowana - powinniśmy spożywać więcej warzyw i owoców, produktów z mąki pełnego przemiału, ryb, a zdecydowanie mniej mięsa każdego rodzaju: wołowiny, wieprzowiny i drobiu. Właściwe proporcje to 80% warzyw, owoców i produktów mącznych pełnego przemiału i 20% produktów pochodzenia zwierzęcego.

Analizując spożycie z punktu widzenia diety korzystnej dla człowieka i środowiska możemy zaobserwować bardzo niekorzystne zjawiska. Co prawda niewielki wzrost spożycia mięsa (około 8 kg w ciągu 11 lat), lecz bardzo niewielki udział wołowiny, spożycie wołowiny zmalało ponad 3-krotnie w tym okresie. Spożycie wieprzowiny utrzymało się mniej więcej na tym samym poziomie, natomiast wołowinę praktycznie zastąpił drób. Brak w statystykach odniesienia do spożycia baraniny, wskazuje na zupełny zanik produkcji tego mięsa. Tendencja ta jest niekorzystna nie tylko ze względu na środowisko, ale również na bezpieczeństwo żywnościowe. Hodowla zarówno drobiu, jak i wieprzowiny oparta jest głównie na imporcie pasz, natomiast hodowla bydła mięsnego i owiec opiera się głównie na rodzimej produkcji pasz zielonych. Jest to o tyle niekorzystne, że spożycie zarówno wieprzowiny jak i drobiu stale rośnie i rośnie również import pasz, a przecież nic nie stoi na przeszkodzie abyśmy mogli pasze produkować lokalnie.

Wydawać by się mogło, że nasze spożycie owoców i warzyw jest podstawą wyżywienia, lecz blisko połowa – 58 kg rocznie to ziemniaki, które tak naprawdę ze względu na dużą zawartość skrobi są substytutem produktów zbożowych.

Nie powinniśmy zostawiać żywności na talerzach, należy brać tylko tyle ile możemy zjeść. W kuchni również nie powinniśmy przygotowywać więcej żywności niż jest na nią zapotrzebowanie. Na świecie, co roku wyrzucamy 1,3 mld ton jedzenia [FAO, 05.2011 r. (10)]. Stanowi to 1/3 ilości produkowanej żywności nadającej się do spożycia. W Europie marnuje się 89 mln ton żywności (Komisja Europejska, 04.2011 r.). W Polsce, jak podają dane Eurostatu z 2006 roku, opublikowane w raporcie Komisji Europejskiej w październiku 2010 r., marnuje się blisko 9 mln ton żywności. Nieodpowiedzialna konsumpcja odpowiedzialna jest za marnowanie blisko 6,6 mln ton odpadów żywnościowych, gospodarstwa domowe ponad 2 mln ton, natomiast inne źródła to 0,35 mln ton. Powyższe dane sytuują Polskę na 5 pozycji wśród państw marnujących jedzenie w Unii Europejskiej, za Wielką Brytanią, Niemcami, Francją i Holandią.

Aby zapobiec temu niekorzystnemu trendowi powinniśmy przywiązywać większą uwagę do tego co jemy, sprawdzać pochodzenie żywności. Nasze zainteresowanie żywnością lokalną wpłynie korzystnie na rozwój terenów wiejskich, spowoduje zwiększenie miejsc pracy przy produkcji żywności. Świeża lokalna żywność wpłynie również korzystnie na nasze zdrowie.

(fragmenty prezentacji)

*Obliczenie na podstawie 3. GUS 2011. Rocznik Statystyczny
Budżety gospodarstw domowych w 2010*

dr hab. Ewa Siedlecka prof. UG
Polski Klub Ekologiczny

Gospodarka wodno-ściekowa, gospodarka odpadami

Woda odgrywa ważną rolę w procesach zachodzących w ekosystemach jak i stanowi niezbędny surowiec spełniający wiele podstawowych funkcji w gospodarce. Te funkcje sprawiają, że konieczna jest nie tylko ochrona wód przed zanieczyszczeniami, ale również racjonalne, oszczędne gospodarowanie jej zasobami.

Wpływ na jakość wód powierzchniowych, a w dalszej perspektywie podziemnych ma odprowadzanie do nich ścieków przemysłowych i bytowych, spływ powierzchniowy z sieci transportowej i odpływ substancji biogenych z gruntów rolnych. Głównymi zanieczyszczeniami są związki azotu i fosforu odpowiedzialne za proces eutrofizacji, czyli przyspieszone starzenie zbiorników wodnych. Ważną kategorię zanieczyszczeń stanowią stosunkowo trwałe, często aktywne biologicznie zanieczyszczenia przemysłowe (rozpuszczalniki, detergenty itp.) oraz zanieczyszczenia pochodzące z rolnictwa czy gospodarstw domowych (farmaceutyki natywne i zmetabolizowane, detergenty, środki ochrony osobistej). Farmaceutyki stanowią poważne zagrożenie, gdyż stale utrzymujące się niskie ich stężenie powoduje zjawisko lekoodporności oraz zmiany w rozrodczości i kondycji wyższych organizmów wodnych (np. ryb). Wiele z tych związków ma zdolność kumulacji w mięśniach, wątrobie czy też innych organach ryb, które potencjalnie mogą być skonsumowane przez człowieka. W miastach rozwój systemów kanalizacyjnych i oczyszczających ścieki nadąża za rozwojem systemów zbiorowego zaopatrzenia w wodę. Znacznie gorzej wygląda sytuacja na obszarach wiejskich, gdzie obserwuje się znaczące różnice w tym zakresie. Powodem takiej sytuacji jest znaczne rozproszenie zabudowy wiejskiej, co ze względów technicznych i ekonomicznych przesądza o konieczności stosowania indywidualnych rozwiązań odprowadzania i oczyszczania ścieków w stopniu zapewniającym odpowiednią ochronę środowiska.

W związku z rosnącą świadomością ludzi jak i wymaganiami legislacyjnymi ostatnimi czasy przydomowe oczyszczalnie ścieków stale zyskują na popularności. Dbałość o środowisko naturalne, względy ekonomiczne oraz uniwersalność i prostota są ich największymi atutami. Przydomowe oczyszczalnie ścieków, po odpowiednim ich dopasowaniu mogą być zlokalizowane w każdych warunkach glebowo-wodnych. Są one przeznaczone do odprowadzania i utylizacji odpadów gospodarczych z domków jednorodzinnych, gospodarstw rolnych, obiektów letniskowych, itp. Do

popularnych wykorzystywanych dotychczas sposobów lokalnego usuwania ścieków w Polsce należy tzw. drenaż rozsączający. Niestety, w metodzie tego typu niemożliwe jest prowadzenie kontroli efektywności oczyszczania ścieków i w związku z tym nie istnieje możliwość określenia, czy oczyszczone ścieki trafiające do środowiska spełniają wytyczne zawarte w rozporządzeniu dotyczącym jakości ścieków. Alternatywą są oczyszczalnie hydrobotaniczne. Proces oczyszczania w oczyszczalniach gruntowo-roślinnych (hydrobotanicznych) został opracowany w oparciu o naturalne systemy roślinne w tym systemy bagiennie. Oczyszczanie polega na przepuszczaniu ścieków – bez części stałych, które osadzają się w osadniku – przez filtr składający się z kilku rodzajów frakcji żwirowej lub żwirowo-glebowej. W procesie oczyszczania wykorzystywana jest roślinność, która występuje naturalnie na terenach podmokłych, bagiennych i strefach brzegowych jezior i w sposób naturalny absorbuje część zanieczyszczeń. Woda w takich układach przy niskim przepływie często odparowuje. Gdy wód oczyszczanych jest więcej dodatkowym elementem doczyszczającym może być staw, który pełni funkcję oczka wodnego. W oczyszczalniach hydrobotanicznych zaczęto również wykorzystywać funkcje jakie pełnią zadrzewienia w oczyszczaniu gleb ze związków mineralnych (głównie N i P). Proces ten polega na efektywnym oczyszczaniu przesączających się przez korzenie wód zawierających składniki pokarmowe np. azotany. Najbardziej efektywnie migrację pierwiastków i zanieczyszczeń ograniczają drzewa i krzewy z rodziny wierzbowatych, wierzby i topole. Wierzby, ze względu na duże zdolności absorpcyjne składników mineralnych z podłoża, są bardzo często stosowane jako filtry biologiczne, usuwające zanieczyszczenia z wody, gleby i osadów pościekowych (biologiczne oczyszczalnie ścieków). Nadbrzeżne zadrzewienia wierzbowe (choć nie tylko) przyspieszają naturalne procesy samooczyszczania się wody (nawet o 40%). Powodem takiego działania drzew może być mechanizm przyspieszania przez roślinność drzewiastą nasycenia wody tlenem oraz pobierania związków z dna cieków lub zbiornika.

Przydomowe oczyszczalnie ścieków możemy podzielić w różny sposób biorąc pod uwagę rodzaj roślin zastosowanych do oczyszczania. Wówczas wyróżniamy oczyszczalnie: (1) z roślinnością bagienną, (2) z roślinnością wodną zakorzenioną, (3) z roślinnością wodną pływającą, (4) oczyszczalnie wierzbowe. Innym kryterium może być kierunek przepływu ścieków, co wiąże się z różnorodnością procesów biochemicznych zachodzących podczas tego oczyszczania. Tu można wyróżnić oczyszczalnie z przepływem: (1) poziomym, (2) z pionowym, (3) z mieszanym. W Polsce szczególne zainteresowanie towarzyszy oczyszczalniom z wykorzystaniem trzciny (*Phragmites australis* syn. *Phragmites komunalis*) z wypełnieniem żwirowym (metoda Brix), czy też z wypełnieniem gruntem rodzimym z dodatkami (metoda Kickutha). Glebowo-korzeniowa oczyszczalnia ścieków określana również jako „oczyszczalnia trzcinowa” składa się z etapu podczyszczania wstępnego w np. 3-komorowym, betonowym lub z tworzywa sztucznego osadniku gnilnym. Następnie oczyszczanie biologiczne zachodzi na filtrze glebowo-korzeniowy umieszczony w zaizolowanym wykopie, obsadzonym trzcina. Odbiornikiem ścieków jest usytuowany obok staw, który jednocześnie stanowi etap doczyszczania ścieków.

Gospodarka odpadowa. Zwiększająca się ilość produkowanych odpadów staje się poważnym problemem nie tylko miast, poszczególnych krajów ale również całej gospodarki światowej. Gospodarka odpadami w Polsce nie jest jeszcze dopasowana do wymogów i standardów obowiązujących na świecie. Nie ma sprawnie działającego systemu segregacji, ponownego wykorzystywania, czy też odzyskiwania cennych surowców z odpadów. Nadal głównym sposobem na pozbycie się odpadów jest ich składowanie. U podstaw właściwej gospodarki odpadowej leży prawidłowa segregacja odpadów już na poziomie konsumenta.

Odpady dzielone są na zanieczyszczenia pochodzenia organicznego oraz nieorganicznego. Odpady organiczne można unieszkodliwiać za pomocą metod biologicznych. Odpady nieorganiczne należy poddać wczesnej segregacji. Wysegregowane szkło, papier, czy plastik można zagospodarować jako surowce wtórne. Recykling jest najlepszym sposobem zagospodarowania odpadów, jednak nie wszystkie odpady można odzyskać i przetworzyć. Czasami ze względu na brak zakładów dysponujących odpowiednimi technologiami takie zabiegi są ekonomicznie nieopłacalne. W innych

krajach europejskich znacznie więcej niż w Polsce odpadów poddaje się recyklingowi i odzyskuje z nich cenne surowce.

W Polsce główną formą pozbywania się odpadów jest zakładanie kolejnych wysypisk śmieci, na których składowane są w mniejszym lub większym stopniu wymieszane ze sobą, nie posegregowane odpady. Zgodnie z założeniami prawidłowej gospodarki odpadowej na składowiskach odpadów powinny być składowane tylko te materiały, które nie nadają się do odzysku, recyklingu, unieszkodliwienia metodami biologicznymi lub fizykochemicznymi, czy też innego zagospodarowania. Należy zadbać o to, aby jak najwięcej odpadów segregować i powtórnie przetwarzać.

(fragmenty wykładu)

Ewa Podlesińska - koordynator projektu
Polski Klub Ekologiczny

Moja gmina, moje miejsce na Ziemi ...

Podsumowanie wyników indywidualnych rozmów i debat

Podstawowe dane o trzech sąsiadujących gminach:

GMINA CHOCZEWO – MISJA - Nadmorska Gmina Choczewo – bogata, bezpieczna, czerpiąca swoje dochody z turystyki i produkcji zdrowej żywności, kultywująca i tworząca własne tradycje.

Położenie: Pobrzeże Kaszubskie, powiat wejherowski. To jedyna gmina w powiecie wejherowskim z bezpośrednim dostępem do morza (17 km). W granicach gminy znajdują się 2 jeziora - Choczewskie i Kopalińskie oraz przepływa przez nią 1 rzeka - Chelst. Powierzchnia gminy: ok. 183 km², 31 wsi w 14 sołectwach. **Ludność:** ok. 6 000 mieszkańców. **Bezrobocie:** ok. 20%. Największe grupy pozostające bez zatrudnienia to osoby w wieku do 25 lat oraz mieszkańcy powyżej 50 roku życia. Większość zakładów usługowych otwiera działalność tylko w okresie letnim.

GMINA GNIEWINO – MISJA - Gniewino – gmina rozwijającego się nowoczesnego przemysłu i efektywnego rolnictwa, dbająca o mieszkańców oraz przyjazna dla inwestorów i przybyszów.

Położenie: Kaszuby Północne, powiat wejherowski. W granicach gminy znajdują się 4 jeziora - Żarnowieckie, Salińskie, Dąbrze i Czarne oraz przepływają przez nią dwie rzeki - Piaśnica i Bychowska Struga. Odległość od wybrzeża Bałtyku 10 km. Powierzchnia gminy: ok. 176 km², 27 wsi w 12 sołectwach. **Ludność:** ok. 6 800 mieszkańców. **Bezrobocie** ok. 16%. Gmina kładzie obecnie nacisk głównie na zwiększanie swojej atrakcyjności inwestycyjnej w dziedzinie przemysłu przetwórczego. W dalszej perspektywie jednym z celów gminy jest rozwój oferty turystycznej.

GMINA KROKOWA – MISJA - Gmina Krokowa to nowoczesne, europejskie centrum turystyczno – kulturalne Pomorza, wykorzystujące rentę położenia. Jest to atrakcyjne miejsce do zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej, dbające we współpracy z otoczeniem o walory środowiska przyrodniczego i antropogenicznego.

Położenie: Pobrzeże Kaszubskie, powiat pucki. Linia brzegowa Morza Bałtyckiego - 17,1 km, Jeziora Żarnowieckiego – 15 km, przez gminę przepływa rzeka Piaśnica. Powierzchnia gminy: ok. 212 km², 36 wsi w 26 sołectwach. **Ludność:** ok. 10 176 mieszkańców. **Bezrobocie** ok. 19-20%. Większość zakładów usługowych otwiera działalność tylko w okresie letnim.

Ludność gmin Choczewo, Gniewino i Krokowa to społeczność składająca się z potomków osób mieszkających na tych terenach przed II Wojną Światową, powojennych przesiedleńców (1945r.) i ludności napływającej tu na przestrzeni ostatnich lat. To przybysze z różnych zakątków Polski, a także mieszkający tu Kaszubi i mniejszość niemiecka. Na podstawie rozmów o zatrudnieniu z mieszkańcami i socjologami wyłoniły się następujące grupy:

- społeczność rolnicza: (1) małe gospodarstwa po dawnych PGR-ach, (2) gospodarstwa drobnych producentów rolnych, (3) wielkohektarowe gospodarstwa prowadzące monokulturowe uprawy (np. rzepaku);
- społeczność związana z lokalnym przemysłem: (1) ludność osiedlona w latach

osiemdziesiątych (elektrownia szczytowo-pompowa i niedoszła elektrownia jądrowa), (2) pracownicy Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (od 2010r.);

- społeczność inwestująca w usługi turystyczno-rekreacyjne: (1) właściciele pensjonatów i firm usługowych, (2) właściciele zakładów przetwarzających żywność, (3) mali wytwórcy stanowiący zaplecze turystyki i rekreacji, (4) osoby zatrudnione w handlu;
- właściciele rodzinnych domków letniskowych, mieszkający tu okresowo.

Podatki z działalności tych grup nie wpływają znacząco na wysokość budżetów gmin, dlatego wóldarze oglądają się za "Wielkim Inwestorem". Konstytucyjny zapis (Art.8.1), który „zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju” przegrywa w konkurencji z ofertami przynoszącymi doraźne wpływy do budżetów.

Co tu w końcu będzie - przemysł jądrowy, gaz łupkowy, czy agroturystyka i OZE? – to pytanie dręczy obecnie wszystkich - wóldarzy gmin, mieszkańców i wczasowiczów. Niepewność jutra wpływa na ograniczenia w obrocie ziemią i nieruchomościami, co przekłada się na odpływ inwestorów, ubożenie budżetów gminnych i osób prowadzących działalność gospodarczą. Wśród społeczności zajmującej się turystyką, rośnie też lęk przed dużymi inwestycjami przemysłowymi stanowiącymi zagrożenie dla pięknych terenów przyrodniczych, a tym samym dla turystyki i rekreacji.

Wyjazdy zarobkowe młodzieży - to kolejny problem tych gmin. Do najważniejszych powodów tak kształtującej się problematyki zalicza się: brak pracy, zmienność regulacji prawnych oraz brak poczucia bezpieczeństwa i gwarancji na stabilną przyszłość. Ponadto dostęp do wydarzeń kulturalnych na wsi też jest trudniejszy niż w miastach. Młodzi ludzie opuszczają te strony wyruszając w świat w poszukiwaniu lepszych warunków życia. Ci, którzy zostają – najczęściej czekają na przemysłowych inwestorów. W takiej atmosferze łatwo deprecjonować lokalne walory przyrodnicze i bagatelizować ich ochronę.

Możliwość zatrudnienia i obecne podziały społeczne - jeziora, lasy i tereny nadmorskie to wartość, która swoim pięknem przyciąga turystów. Słońce i wiatr dają szanse realizacji pomysłów na samozatrudnienie i rozwój nie tylko usług związanych z agroturystyką, ale i produkcją odnawialnej energii. Niejasno określone cele i ciągle zmieniające się regulacje ustawowe paraliżują tę aktywność. Z naszych debat z mieszkańcami wynika, że poglądy na rozwój tych terenów są zróżnicowane. Osoby pozostająca bez pracy ulegają kampaniom promującym ciężkie gałęzie przemysłu. Inni widzą możliwość rozwoju rynku pracy w oparciu o lokalną ofertę przyrodniczą, klimatyczną, krajobrazową. Różnice poglądów mieszkańców stają się przyczyną podziałów i narastających konfliktów międzyludzkich.

Komunikacja społeczna - gmina to dobro wspólne, w którym społeczność lokalna ma szanse podejmować współpracę w dobrosąsiedzkiej atmosferze. Dla budowania zrównoważonego rozwoju niezbędne są jasno określone cele, przestrzeń negocjacyjna oraz udział społeczny. Podejmowanie decyzji wbrew opiniom lokalnych społeczności rodzi protesty, konflikty, agresję i blokadę potencjału energii mieszkańców. Przy braku dobrej komunikacji, konsultacje tracą sens.

Misje Choczewa, Krokowej, Gniewina uzupełniają się wzajemnie. W myśl tych założeń gminy mogą wspólnie rozwijać inwestycje w usługi turystyczne i zdrowotne. Gmina Gniewino posiada już zaplecze rekreacyjno-sportowe i hotelowe, stanowi to ułatwienie do rozwinięcia oferty turystyczno-wypoczynkowej. Atrakcyjnie rysują się też inwestycje w energię odnawialną i przetwórstwo żywności z lokalnych upraw.

Dyskusje nad realizacją dotychczasowych strategii rozwoju gmin pokazały podobieństwa, ale i różnice sytuujące się głównie w organizacji zarządzania. Gminy Krokowa i Gniewino pochwały się pełną realizacją założeń strategii rozwoju stworzonych w latach 1999-2000 i znaczącym wykorzystaniem do tego celu funduszy unijnych.

Przyczyny trudnej sytuacji Choczewa leżą w mniejszej skuteczności władz samorządowych (konflikty), w niższych wpływach podatkowych i w słabszym pozyskiwaniu środków unijnych. Niemniej jednak mieszkańcom gmin nie można zarzucić braku chęci do działania, widoczne są bowiem: aktywność stowarzyszeń (przykład: Koła Gospodyń Wiejskich), działalność społeczno-kulturalna

Gminnej Biblioteki Publicznej, wychowawcze oddziaływanie i chęć współpracy Zespołu Szkół w Choczewie, a przede wszystkim wzajemna życzliwość wśród osób tworzących tę lokalną społeczność. Wszystkie te elementy świadczą o tym, że w społeczności gminy drzemie duży potencjał warto jednak zastanowić się nad tym czy uda się go wykorzystać.

*Źródło: rozmowy z mieszkańcami,
wywiady z socjologami, notatki z obrad, BIP,
Misje i strategie rozwoju 3 gmin,
LSR - LGR Stow. „Bursztynowy Pasaż”*

ROZDZIAŁ II – ANKIETYZACJA I BURZA MÓZGÓW

dr Piotr Stankiewicz
Instytut Socjologii UMK

Podsumowanie wyników I Etapu ankietyzacji kwiecień 2013 - kwiecień 2014 – rozwój gmin Choczewo, Gniewino i Krokowa w opiniach ich mieszkańców

Kaszubskie gminy Choczewo, Gniewino i Krokowa należą do najpiękniejszych turystycznie i krajobrazowo regionów w Polsce, posiadających unikalne dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe. Ta charakterystyka może być jednak jednocześnie szansą, jak i zagrożeniem, stanowi bowiem wyzwanie w zakresie umiejętnego kształtowania rozwoju tego regionu i jego późniejszego sterowania.

W szczególności niezbędne jest znalezienie rozwiązania pozwalającego na połączenie walorów turystyczno-przyrodniczych z rozwojem miejsc pracy i lokalnej przedsiębiorczości, by uniknąć – z jednej strony – przekształcenia tego rejonu w skansen, z którego odpływają młodzi ludzie, pozbawieni perspektyw rozwoju, a z drugiej strony zapobiec zniszczeniu unikalnych walorów krajobrazowych przez nieograniczony rozwój uciążliwych gałęzi gospodarki. Znalezienie wyjścia z tych dylematów wymaga podjęcia wspólnej pracy władz samorządowych, przedsiębiorców, lokalnych organizacji społeczeństwa obywatelskiego i mieszkańców. Dzięki współpracy tych środowisk możliwe jest stworzenie społecznej wizji rozwoju tych trzech pomorskich gmin, która będzie wynikiem debaty i namysłu wszystkich zainteresowanych stron, uwzględniając ich potrzeby i oczekiwania.

W celu dostarczenia odpowiedniego fundamentu pod taką lokalną debatę różnych partnerów społecznych, w okresie kwiecień 2013 - kwiecień 2014 roku przeprowadzone zostały badania ankietowe wśród osób mieszkających i przebywających na terenie gmin Choczewo, Gniewino i Krokowa. W badaniach udział wzięło 450 osób. Przedmiotem badań było zebranie opinii na temat obecnej jakości życia w tych gminach, a także pomysłów na jej poprawę. Szczegółowo, pytania dotyczyły takich aspektów jak:

- czy mieszkańcy znają lokalne bogactwa przyrodnicze i kulturowe swojej gminy?
- czy doceniają ich wartość, czy istnieją więzi emocjonalne z miejscem zamieszkania?
- jakie są zasady gospodarowania na terenach objętych ochroną, np. w obszarach Natury 2000?
- czy przekształcenia przyrodniczych terenów nadmorskich w przemysłowe to korzyść, czy zagrożenie dla warunków życia mieszkańców?
- czy mieszkańcy widzą sens rozwoju gminy w oparciu o zielony rynek pracy? (np. rekreacja, turystyka, kultura i sztuka, zdrowie, zdrowa żywność, energetyka odnawialna i rozproszona, energooszczędne rozwiązania, gospodarka wodno- ściekowa, segregacja i recykling odpadów, naprawa dróg)
- czy osoby poszukujący pracy są skłonne uczęszczać na szkolenia zawodowe?
- jakie rodzaje szkoleń należałoby uruchomić?
- czy uczestnicy szkoleń planują założenie własnej działalności gospodarczej?

Niespełna połowa badanych osób uważa, że jakość życia w gminie jest przeciętna (43,6%), blisko 30% uważa ją za niską, a tylko 12,7% za wysoką. W odpowiedzi na pytanie o główne przeszkody dla rozwoju gmin wskazuje się na: „braki finansowe”, „brak inwestycji w turystykę”, „niewykorzystanie walorów przyrodniczych”, „brak promocji”, „brak miejsc pracy”, „brak pomysłów na nowe miejsca pracy”,

„niski poziom usług społecznych, edukacyjnych i kulturalnych”, „słabą infrastrukturę”, „braki w komunikacji społecznej: brak dialogu i debaty nad kierunkami rozwoju gminy”.

Mimo wymienionych powyżej przeszkód na pytanie o gotowość do przeprowadzki (w razie pojawienia się takiej możliwości) blisko połowa mieszkańców (48,4%) odpowiada jednoznacznie, że nie chciałaby opuścić swojej gminy uzasadniając swoje zdanie głównie walorami ekologicznymi i przyrodniczymi tych terenów, które umożliwiają spokojny i zdrowy tryb życia, przy jednoczesnym dobrym skomunikowaniu z „resztą świata”.

Za główne problemy badanych gmin uznaje się: „brak odpowiedniego zarządzania szansami rozwojowymi przez władze samorządowe”, „odstraszanie inwestorów”, „brak zrozumienia i porozumienia”, a także „brak prawidłowego zarządzania, debat i konsultacji”. Czynniki te przekładają się na niską ocenę działań władz samorządowych przez blisko połowę mieszkańców (47,3%).

Jedną z przyczyn tej niskiej oceny działań władz samorządowych wydaje się być niezadowolenie spowodowane niewystarczającym uwzględnianiem głosu mieszkańców przy podejmowaniu decyzji. Tylko 6,7% badanych uważa, że władze samorządowe w wystarczającym stopniu uwzględniają głos mieszkańców, podczas gdy wiele osób uważa, że nie robią tego wcale (36,7%) lub słabo (30,4%).

W tym świetle nie powinno dziwić, że również ponad połowa badanych uznaje, że działania władz nie sprzyjają rozwojowi turystyki lub sprzyjają jedynie w niewielkim stopniu (wcale – 24,4%, w niewielkim stopniu – 30,9%). Podobnie negatywna jest ocena realizacji głównych usług publicznych gmin: zapewnienia dobrego stanu dróg publicznych, komunikacji autobusowej, gospodarki odpadami czy usług wodno-kanalizacyjnych. Każdorazowo ponad połowa badanych uznaje stan tych obszarów za średni lub niezadowolający (jedynie w przypadku gospodarki odpadami jest to w sumie trochę poniżej połowy: 48,4%).

Jedna trzecia mieszkańców uważa, że działania władz gminnych nie sprzyjają zakładaniu własnej działalności gospodarczej. Niewiele mniej, bo jedna czwarta z nich negatywnie ocenia działania mające wspierać rozwój turystyki.

Jaki rozwój, jakie inwestycje? W kontekście zdiagnozowanych bolączek i problemów badanych gmin warto zastanowić się nad pomysłami mieszkańców i osób przebywających na terenie gmin na poprawę sytuacji poprzez inwestycje sprzyjające rozwojowi. I tak 69% badanych uważa, że należy inwestować w turystykę i rekreację, a 48% wskazuje rolnictwo ekologiczne (można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź). Sporą popularnością cieszą się także opcje inwestowania w energetykę odnawialną, głównie wiatrową (62%) i słoneczną (58%).

W odpowiedzi na pytanie o najbardziej obiecujące gospodarczo obszary, mogące generować miejsca pracy, badani wskazują następujące branże: turystykę, usługi, rolnictwo ekologiczne, ochronę dziedzictwa przyrodniczego i kaszubszczyzny, zakłady przemysłowe, inne formy energetyki: gaz łupkowy, energetykę jądrową oraz odnawialne źródła energii. Pokazuje to, że główne nadzieje na rozwój gmin Choczewo, Krokowa i Gniewino ich mieszkańcy i bywalcy wiążą z rozwojem inwestycji przyjaznych dla środowiska i wykorzystujących w sposób zrównoważony jego potencjał przyrodniczy i turystyczny.

Ewa Podlesińska - koordynator projektu

Polski Klub Ekologiczny

Sumaryczne wyniki I i II Etapu opinii ankietowanych osób w okresie kwiecień 2013 - październik 2014

W ramach projektu „Moja gmina, moje miejsce na Ziemi” ankiety wypełniło 1012 osób zamieszkujących 3 gminy lub przebywających tu okresowo. Ankietowani mogli zademonstrować swoje opinie uzupełniając tradycyjny formularz papierowy, a także korzystając z ankiet online dostępnych na stronie www.pke.gdansk.pl oraz na profilu facebookowym Polskiego Klubu Ekologicznego Okręgu Wschodnio-Pomorskiego. Dane zbierane były od kwietnia 2013 do października 2014 roku. Pytania zadawano w samorządach gmin, szkołach, bibliotekach, placówkach usługowych i handlowych,

restauracjach oraz na plażach, parkingach, przy wieży widokowej i latarni morskiej. Poniżej w tabeli prezentuje się wnioski z przeprowadzonych badań.

Niespełna 60% badanych uważa, że jakość życia w gminach jest przeciętna, blisko 29% uważa ją za niską, a tylko 13% za wysoką, lecz na pytanie o gotowość do przeprowadzki więcej niż połowa mieszkańców (53%) odpowiada jednoznacznie, że nie chciałaby opuścić swojej gminy. Powody warunkujące chęć pozostania na tutejszych terenach: „mieszkam we wsi spokojnej i w miarę czystej ekologicznej”, „lubię tę gminę”, „podoba mi się tutaj”, „cenię ją za spokój i walory estetyczne”, „w tej gminie czuję się dobrze i władze robią wszystko, żeby było jeszcze lepiej”). Respondenci niejednokrotnie podkreślają, że lepiej się żyje w gminie Gniewino.

W odpowiedziach sugerujących chęć wyprowadzki główne motywacje to: „niski poziom życia”, „brak przyszłości”, „brak miejsc spotkań dla młodzieży” oraz „brak możliwości rozwoju dla ludzi młodych”.

Niską ocenę działań władzom samorządowym wystawia ponad 41% mieszkańców. Na pytanie, czy uwzględniany jest głos mieszkańców odpowiedzi „słabo” udziela 36% pytanych, a wcale 28%. Większość respondentów największe nadzieje na rozwój tych terenów pokłada w inwestycjach przyjaznych środowisku, takich jak: turystyka i rekreacja (82%), sektor usług (47%), a za najbardziej pożądane kierunki rozwoju uznaje się energetykę wiatrową (77%), słoneczną (69%) i biomasę (29%).

Ankieta zbiorcza z uwzględnieniem danych z Facebooka kwiecień 2013 - październik 2014			
1. Jaka jest jakość życia w gminie?		11. Ocena stanu infrastruktury	
☐ wysoka	13 %	DROGI	
☐ przeciętna	59 %	dobry	20 %
☐ niska	29 %	średni	35 %
2. Jakie inwestycje należy podjąć,		niewystarczający	39 %
☐ w turystykę i rekreację	82 %	nie wiem	4 %
☐ w rozwój sektora usług	47 %	KOMUNIKACJA AUTOBUSOWA	
☐ w rolnictwo ekologiczne	46 %	dobry	22 %
☐ w rozwój zakładów przemysłowych	24 %	średni	37 %
☐ w energetykę jądrową	16 %	niezadowolający	27 %
☐ inne	9 %	nie wiem	9 %
3. Najbardziej pożądane kier. rozwoju		GOSPODARKA ODPADAMI	
☐ energetyka jądrowa	21 %	dobry	36 %
☐ energetyka wiatrowa	77 %	średni	30 %
☐ energetyka słoneczna	69 %	niezadowolający	19 %
☐ energetyka oparta na biomase	29 %	nie wiem	12 %
☐ inne	5 %		
4. pytania otwarte			
5. pytania otwarte		GOSP. WODNO-ŚCIEKOWA	
6. Czy wyprowadziłbyś się stąd?		dobry	18 %
☐ tak	19 %	średni	28 %
☐ nie	53 %	niezadowolający	32 %
☐ nie wiem	21 %	nie wiem	18 %
7. Ocena działania samorządu		METRYCZKA	
☐ wysoko	10 %	Wiek ☐ poniżej 18 lat	21 %
☐ średnio	35 %	☐ 18 - 25	13 %
☐ nisko	41 %	☐ 26-40	24 %

☐ nie wiem	11%	☐ 41-55 lat	22%
8. Uwzględnianie głosu mieszkańców		☐ powyżej 55 lat	22%
☐ wystarczająco	18%	Płeć	
☐ słabo	36%	☐ kobieta	56%
☐ wcale	28%	☐ mężczyzna	43%
☐ nie wiem	16%	Wykształcenie	
9. Sprzyjanie zakładaniu działalności gospodar.		☐ podstawowe	21%
☐ tak	10%	☐ zawodowe	13%
☐ raczej tak	29%	☐ średnie	31%
☐ nie	26%	☐ wyższe	32%
☐ nie wiem	31%	Pobyt w gminie	
10. Sprzyjanie rozwojowi turystyki		☐ pobyt stały ponad 10 lat	56%
☐ tak	25%	☐ pobyt stały 5-10 lat	9%
☐ w niewielkim stopniu	36%	☐ pobyt stały poniżej 5 lat	8%
☐ nie	18%	☐ okresowy (np. domek letniskowy)	14%
☐ nie wiem	15%	☐ okazyjny (wyjazdy rekreacyjne)	11%

Ewa Podlesińska - koordynator projektu
Polski Klub Ekologiczny

Burza Mózgów. Poszukiwanie zielonych miejsc pracy - wnioski z przeprowadzonych rozmów, z wypełnionych ankiet i pisemnych propozycji

Walory przyrodnicze gmin i niezwykle klimat sprzyjają rozwojowi całorocznej turystyki oraz urozmaiconych form aktywnego wypoczynku: turystyki (pieszej, rowerowej, konnej), wędkarstwa, obcowania z naturą i zwiedzania zabytków. Te atrakcje mogą przyczynić się do rozwoju miejscowego rynku pracy i powstania nowych miejsc zatrudnienia dla tutejszej ludności. Zauważa się, że niewykorzystaną dotąd ofertą jest oferta zdrowotna mimo tego, że badany teren to doskonałe miejsce do organizowania leczenia klimatycznego i rehabilitacji oraz wracania do zdrowia. Pozyskiwanie energii odnawialnej i budownictwo energooszczędne to kolejne obszary (rynku pracy), które można tutaj rozwijać w oparciu o lokalne zasoby. Ponadto tereny będące przedmiotem przeprowadzanych badań stwarzają możliwości budowy zielonych miejsc pracy. Wybrane przykłady bardziej skonkretyzowanych propozycji – poniżej.

Dobre przykłady:

1. Projekt Ośrodka Wczasowo-Rehabilitacyjnego dla Osób Niepełnosprawnych w Lubiatowie - przykład troski o najsłabszych obywateli naszego społeczeństwa i perspektywa miejsc pracy dla lokalnej społeczności. Szkoda, że jego realizacja została ograniczona do jednego budynku ze względu na wskazania lokalizacyjne EJ. Dawny budynek hali rakiet garnizonu wojskowego w Lubiatowie został przebudowany i przystosowany do potrzeb ośrodka terapii dziennej dla osób niepełnosprawnych. Dzięki funduszom unijnym i nakładom sponsorów stara garnizonowa budowla stała się jednym z nowocześniejszych, energooszczędnych rozwiązań w kraju. Niestety plany budowy elektrowni jądrowej spowodowały odgórne zahamowanie budowy i straty finansowe dla Fundacji. Po obiekcie oprowadzał uczestników „Debat przy filiżance herbaty” dyrektor ds. inwestycji mgr inż. Tomasz Gzowski.

2. Wyższa Szkoła Zarządzania Środowiskiem w Tucholi (WSZŚ) - to ośrodek edukacyjny, który z myślą o zielonym rynku pracy wychodzi naprzeciw potrzebom edukacyjnym społeczności lokalnej. Profil kształcenia studentów został dostosowany do potrzeb lokalnego rynku pracy. WSZŚ opracowała model optymalnego wykorzystania potencjału Uczelni kierującej swoją aktywność na ożywienie edukacji, na rzecz zrównoważonego rozwoju oraz środowiska. WSZŚ dysponuje ofertą adresowaną do

osób: poszukujących możliwości kształcenia się, podnoszenia kwalifikacji zawodowych, ukierunkowanych na potrzeby lokalnego rynku pracy, w wieku poprodukcyjnym i tych najmłodszych. Sprawne zarządzanie oraz rozwój więzi kooperacyjnych z wiodącymi ośrodkami akademickimi ożywiło Tucholę i sprawiło, że miejscowość jest atrakcyjna turystycznie przez cały rok. Działalność uczelni przedstawił słuchaczom gość „Debat przy filiżance herbaty” dr ekonomii Krzysztof Kannenberg - Rektor Wyższej Szkoły Zarządzania Środowiskiem w Tucholi.

3. Malownicza Lubiatońska Wydma - jest cennym przyrodniczo i krajobrazowo elementem tutejszych plaż chętnie odwiedzanych przez plażowiczów w okresie letnim. Stworzenie koncepcji zabezpieczenia Lubiatońskiej Wydmy przed dewastacją to dzieło dr inż. Tadeusza Pastusiaka - Stowarzyszenie Lubiatońska Wydma. Poszukując dobrych rozwiązań przedstawił pomysł zabezpieczenia plaży i części wydmowej porośniętej roślinnością oraz rozwiązania mającego na celu odciążenie tych terenów. Stworzył rozciągnięty na większej przestrzeni zespół atrakcyjnych obiektów, powierzchni edukacyjnej atrakcyjnej dla turystów również w miesiącach powakacyjnych. W nagrodę za ciekawą koncepcję ochrony wraz ze stworzeniem miejsc pracy dla mieszkańców Tadeusz Pastusiak został wybrany do prezentacji danej koncepcji na jednej z „Debat przy filiżance herbaty”.

4. Wycieczki autokarowe po Wyspie Borholm - firma organizująca jednodniowe wycieczki autokarowe z przewodnikiem po wyspie to dobry przykład do naśladowania. Dwa wygodne, zradowizowane autokary wożą wycieczkowiczów po atrakcyjnych miejscach wyspy, trasa jest szczegółowo przemyślana. Przewodnicy wyposażeni są w dopracowany program podróży. W trakcie wycieczki pilot opowiada o wyspie, jej dziedzictwie przyrodniczym, historycznym oraz o obyczajach mieszkańców i ciekawych wydarzeniach. Postoje to chwila na zwiedzanie, fotografowanie i zakup pamiątek. Na wycieczki przyjmowane są całe grupy z krajów, z którymi firma ma połączenia promowe – autokary odbierają turystów z promów i odwożą ich na prom powrotny. Grupę polską przewodnik obsługiwał w języku polskim. Obserwacja - Ewa Podlesińska.

5. Projekt szafki na słodkości z przetworami dla Kół Gospodyń Wiejskich - w których gospodynie mogłyby wystawiać swoje przetwory na sprzedaż. Szafkę można by było np. postawić przed domem i umieścić w niej konfitury oraz skarbonkę lub ulokować ją w ogródku, a przy furtce zamontować dzwonek sygnalizujący pojawienie się klienta i wywołujący gospodynię na zewnątrz. Pomysłodawca – Ewa Podlesińska.

Inne propozycje zebrane w ramach Burzy Mózgów

- Odbudowa dawnej linii kolejki wąskotorowej prowadzącej nad morze i zorganizowanie postojów w ciekawych miejscach wraz z zapewnieniem możliwości zwiedzania lub zatrzymania się na nocleg,
- Przywrócenie dawnego szlaku kolejowego na plażę wraz z zapewnianiem w jego obrębie bogatej oferty turystycznej (muzea, restauracje, twórczość ludowa, pamiątki, teatry);
- Stworzenie ścieżek rowerowych obsługiwanych przez przewodników co umożliwi organizowanie wypraw przyrodniczych lub historycznych po ciekawych zakątkach tutejszych terenów;
- Inwestowanie m.in. w muzea, teatry, kawiarnie i inne miejsca, które mogą przyciągnąć turystów;
- Zbudowanie kurortów dla seniorów - przygotowanie oferty wypoczynkowej „Senior” dostępnej w okresie późnej wiosny i wczesnej jesieni;
- Zainwestowanie w sanatoria, rehabilitację pourazową oraz medycynę upiększającą;
- Przywrócenie „domu pracy twórczej” dla poetów, malarzy, rzeźbiarzy oraz szeroko pojęte wspieranie twórczość ludowej i możliwości sprzedaży dzieł autorskich;
- Organizowanie festiwali teatrów ulicznych;
- Promowanie i pomoc w zorganizowaniu drobnej wytwórczości na bazie lokalnych surowców;
- Promowanie tradycji kulturowej;
- Organizowanie warsztatów, wykładów i zjazdów plenerowych w obszarze urbanistyki dla młodzieży szkolnej i dorosłych;

- Przygotowanie oferty edukacyjnej dla uczniów w okresie poza wakacyjnym - zielone szkoły lokalnych tradycji i atrakcji;
- Powiększenie Zespołu Szkół w Choczewie o szkołę zawodową;
- Stworzenie szkół: windsurfingu, kitesurfingu i żeglarstwa, które przyciągać będą turystów w trakcie trwania sezonu jak i poza nim;
- Umożliwienie uprawiania wędkarstwa na tutejszych wodach (rzeki, jeziora, całoroczne połowy w Bałtyku) oraz utworzenie „robakomatów” - hodowla robaków do połowu ryb;
- Wspieranie rozwoju tzw. turystyki kulinarnej – Francja i Niemcy czerpią z niej zyski;
- Wspomaganie rozwoju rolnictwa ekologicznego, przetwórstwa warzyw, owoców, mleka i ryb oraz promowanie tradycji kulinarnej regionu, a w tym utworzenie miejscowego bazaru z tutejszą zdrową żywnością;
- Budowanie pasiek umożliwiających karmienie pszczoł i ich ochronę przed czynnikami zewnętrznymi np. szkodliwym działaniem oprysków;
- Zatrudnianie miejscowej ludności przy poprawie infrastruktury, utrzymaniu czystości ulic i chodników;
- Utworzenie miejsc pracy związanych z architekturą krajobrazu, w tym inwentaryzacją drzewostanu gminy - nasadzeniem miejsc po wyciętych drzewach przy zachowaniu kompozycji krajobrazu;
- Promocja gminy – opracowanie materiałów promocyjnych (internetowych) w zakresie inwestycji na rzecz rozwoju turystyki. Lepsza promocja i reklama gminy Choczewo - najsłabiej rozwiniętej z trzech badanych gmin, z podkreśleniem, że jest to jedyna gmina w powiecie wejherowskim z dostępem do morza;
- Opracowanie ułatwień prawnych dla osób zakładających działalność gospodarczą np. związaną z energią odnawialną;
- Rozwijanie przemysłu obecnego na tutejszych ziemiach i tworzenie nowych miejsc pracy w jego ramach;
- Rozwijanie elektrowni wodnej w Żarnowcu pod kątem magazynowania energii z OZE, energooszczędne budownictwo;
- Tworzenie wspólnych projektów przez sąsiadujące ze sobą gminy, zachęcanie do współpracy inwestorów;
- Utrzymywanie kontaktu z Pomorską Agencją Energetyczną – lokalny program rozwoju energetyki rozproszonej.

Podsumowanie końcowe projektu

Spółeczna strategia rozwoju trzech gmin – kierunki rozwoju

Zasady opracowane na podstawie wyników sondażu opinii społecznej, seminariów edukacyjnych, akcji „burzy mózgów” zbierania indywidualnych pomysłów i dobrych przykładów tworzenia zielonego rynku pracy, Podsumowanie informacji zebranych w biuletynie Zielone Zeszyty.

Definicje i założenia wstępne

Rozwój zrównoważony - to prawo do zaspokajania potrzeb i aspiracji obecnie żyjących ludzi, przy równoczesnej stałej trosce o zachowanie w dobrej kondycji środowiska dla przyszłych pokoleń. Tylko wtedy cywilizacja osiągnie poziom dobrobytu możliwy do utrzymania przy odpowiednim modelu gospodarowania. Model takiej gospodarki zakłada świadomie ukształtowane relacje pomiędzy wzrostem gospodarczym, dbałością o środowisko a jakością życia. Wszelkim działaniom powinna przyświecać idea takiego gospodarowania, aby nie naruszać zasobów środowiska w stopniu zagrażającym rozwojowi następnych pokoleń na co najmniej naszym poziomie. Podstawą takiej polityki jest zapewnienie partycypacji społecznej we wszystkich projektach i strategiach. Jest to szczególnie podkreślane w Dokumentach Końcowych Konferencji w Rio (IUCN Environmental Policy & Law Paper) Agendy 21

zwłaszcza 27 Zasadach wyłożonych w preambule do tej Agendy

Agenda 21 Dokument, przyjęty na II Konferencji "Środowisko i Rozwój" z inicjatywy ONZ w 1992 roku w Rio De Janeiro. Jest to dokument programowy, który przedstawia sposób opracowania i wdrażania programów zrównoważonego rozwoju w życie. W oparciu o ten program powinny być tworzone lokalne strategie rozwoju (dzielnic, miast, gmin, krajów) przy partnerskim udziale całej społeczności (samorządów, podmiotów gospodarczych, organizacji pozarządowych, lokalnych autorytetów). Przy tworzeniu strategii należy pamiętać o konstytucyjnej zasadzie zrównoważonego rozwoju (paragraf 5 Konstytucji RP).

Aspekty, które należy wziąć pod uwagę przy tworzeniu strategii rozwoju:

- poprawę sposobu zarządzania (gminą, miastem, regionem) w oparciu o zasady partycypacji społecznej.
- Zasadę planowania i gospodarowania zgodną z definicją zrównoważonego rozwoju.
- Poprawę infrastruktury technicznej (wodociągi, oczyszczalnie ścieków, gospodarka odpadami) służącej środowisku życia i zdrowiu mieszkańców.
- Rozwoju proekologicznych systemów transportu i energetyki w tym aktywizacji regionu e oparciu o program rozwoju OZE (w systemie presumpcji jako alternatywy dla EJ). Planowania i wyborów technologii najmniej zagrażających środowisku.
- Poprawę podstawowej opieki zdrowotnej i godnych warunków życia społeczności.
- Ochronę terenów kulturowo i przyrodniczo cennych - powietrza, wód, gleby, ochronę przed hałasem.

Przygotowanie gmin do wdrażania strategii rozwoju

- Opracowanie systemu informacji o zasobach gminy, wykonanie inwentaryzacji przyrodniczej.
- Stworzenie lokalnej polityki zrównoważonego rozwoju, zidentyfikowanie problemów, wyznaczenie priorytetowych celów.
- Opracowanie strategii rozwoju integrującej dążenia gospodarcze, społeczne polityczne z możliwością osiągnięcia celów ekologicznych.
- Opracowanie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.
- Strategia powinna też określać kierunki działań, instrumenty ich realizacji, i źródła finansowania.

Zasady, które należy przyjąć do opracowania strategii

- Zapewnienie społecznego udziału w tworzeniu zrównoważonego rozwoju gmin.
- Znalezienie i zaakceptowanie innych niż finansowe wskaźniki dobrobytu społecznego w oparciu np. o standardy UNESCO, CIA, New Economics Foundation, WHO, UNHDR (np. HDI - Human Development Index)
- Włączenie kosztów ekologicznych do mechanizmów rynkowych.
- Stosowanie technologii i materiałów zgodne z lokalnymi warunkami.
- Rozwijanie edukacji ekologicznej społeczeństwa.

Charakterystyka stanu obecnego

Wszystkie trzy gminy mają charakter turystyczny, planują też rozwój w tym kierunku. Prezentacje strategii rozwoju trzech gmin pokazały wiele podobieństw (chęć wykorzystania dziedzictwa przyrodniczego do rozwijania turystyki i oferty rekreacyjnej) jak i różnic – leżących w organizacji zarządzania gminą. Gminy Krokowa i Gniewino zrealizowały swoje strategie rozwoju opracowane w latach 1999-2000 (Krokowa nad swoją strategią pracowała 4 lata).

W najtrudniejszej sytuacji jest Choczewo, choć Natura wyposażyła tę gminę w najpiękniejsze tereny przyrodnicze. Brak infrastruktury i sukcesów w pozyskiwaniu zewnętrznego finansowania na jej realizację (dotychczasowe inwestycje w infrastrukturę były realizowane ze środków własnych Gminy), słaba więź mieszkańców z regionem, przekładająca się na małą aktywność i uczestnictwo w inicjatywach integracyjnych edukacyjnych i kulturalnych.

Potencjałem i bogactwem gmin Choczewo, Krokowa i Gniewino jest przyroda, lokalne możliwości rozwoju OZE. Dobre perspektywy ma rozwój oferty lokalnej żywności. Jest już kilka produktów lokalnych (w tym produkty mleczarskie firmy Śnieżka z Perlina). Są inicjatywy miejscowych Kół Gospodyń Wiejskich, jednakże problem stanowi przemiana inicjatywy w działanie.

Społeczność lokalna i podziały:

Słabo rozwijający się rynek pracy to ciągła migracja ludności, która w większości nie posiada tu rodzimych korzeni. Kaszubi i mniejszość niemiecka – to jedyne grupy ludności pozostające w tych gminach po zawierusze wojennej. Większość to ludność napływowa - sprowadzona w ramach zasiedleń po odzyskaniu niepodległości, znaczna grupa ludności rolniczej – dawnych pracowników PGR-ów. Jest też grupa przemysłowa, która pojawiła się wraz z pierwszą decyzją o budowie EJ w latach osiemdziesiątych. Ludność napływowa z ostatnich lat to społeczność, która usiłuje rozwinąć działalność turystyczną, usługową, właściciele pensjonatów, gospodarstw agroturystycznych, osoby zajmujące się drobnym handlem.

W okresie urlopowym impulsy ożywienia wnoszą turyści i wczasowicze regularnie odwiedzający tereny nadmorskie. Stanowią bardzo liczną i aktywną choć niestałą grupę. Ich pobyt, ma znaczący wpływ na rozwój rynku usług turystycznych, a więc wpływy z podatków.

Nowe podziały wśród społeczności lokalnych rozpoczęły się przed czterema laty od wskazań lokalizacyjnych elektrowni jądrowej. Merytoryczną debatę nad koncepcją rozwoju energetyki na Pomorzu zastąpiono promocją EJ, co podzieliło mieszkańców na grupy zwolenników i przeciwników tej technologii tworząc zarzewie konfliktów społecznych. Konsekwencją tych decyzji jest zahamowanie obrotu ziemią, osłabienie inwestowania w bazę rekreacyjną, zmniejszenie zainteresowania rozwojem turystyki w tej części pasa nadmorskiego. Prowadzi to do strat, ubożenia gmin i lokalnych społeczności.

Potencjał sąsiadujących ze sobą gmin

Niezwykła przyroda i zachwycające krajobrazy są tu wszędzie. O każdej porze roku można podziwiać uroki pasa nadmorskiego – zachody słońca nad morzem, piaszczyste plaże, korzystać z obszarów leśnych, pól, jezior. Do wędrówek zdrowotnych zachęcają łagodne warunki klimatyczne i czyste powietrze (wskaźnikami są porosty na korze przydrożnych drzew). Potencjałem do rozwoju energetyki odnawialnej, która stymuluje rozwój drobnej przedsiębiorczości poprzez stworzenie systemu prosumpcji, są doskonałe warunki wietrzne, słońce i falujące wody Morza Bałtyckiego (możliwość wykorzystania tych naturalnych warunków do pozyskiwania energii).

Kierunki rozwoju otwierające perspektywę na nowe rynki pracy.

Podstawą zrównoważonego rozwoju gospodarki, jest wykorzystanie lokalnych uwarunkowań przyrodniczych i klimatycznych przez cały rok. Na tej bazie powinna rozwijać się:

- **Turystyka** - Atrakcyjna całoroczna oferta wypoczynku dla turystów z kraju i zagranicy.

Oferta dla wczasowiczów, osób niepełnosprawnych, rekonwalescentów, młodych i seniorów stanowi bazę do rozwoju gałęzi turystyki rekreacyjnej (wczasy, kolonie, obozy) turystyki zdrowotnej (sanatoria, domy opieki, usługi fizjoterapeutyczne), sportowej (sporty wodne, konne, i inne poprawiające sprawność fizyczną). Turystyka jest podstawą rozwoju rynku usług (tych podstawowych - bytowych, a także kulturalnych, zdrowotnych, sportowych - szerokiego atrakcyjnego rynku pracy dla miejscowej ludności).

- **Oświata** - Podstawą do jej rozwoju jest doświadczenie Kaszubskiego Uniwersytetu Ludowego w Starbieniu i jego dorobek w dziedzinie edukacji regionalnej, ludowej oraz nawiązana przed laty współpraca z Polskim Klubem Ekologicznym i Uniwersytetem Gdańskim. Otwarte na współpracę jest także dobrze zorganizowane gminne szkolnictwo (zespół szkół podstawowych i gimnazjalnych w Choczewie), Istnieją więc przesłanki do zorganizowania szkolnictwa na poziomie zawodowym, a może i wyższym (na wzór Wyższej Szkoły Zarządzania Środowiskiem w Tucholi). Tym bardziej, że na tych terenach są naturalne warunki do prowadzenia prac badawczych nad rozwojem energetyki odnawialnej, nad oszczędnością energii, rozwojem budownictwa energooszczędnego i pasywnego np. w oparciu o współpracę z Politechniką Gdańską.

- **Przemysł** - W obszarze energetyki i oszczędności energii gminy mają możliwość wdrażania przyjaznych środowisku, koncepcji strategii energetycznej na miarę XXI wieku. Technologie polegające na czerpaniu energii z zasobów odnawialnych, korzystaniu z energetyki rozproszonej. Słońce, wiatr, woda i uprawy roślin energetycznych to możliwość pozyskiwania energii z naturalnych źródeł, to perspektywa ochrony środowiska przed eksploatacją i transportem

surowców, krótki czas oczekiwania na powstanie inwestycji, eliminacja importu surowców i kosztownych technologii, specjalistycznej kadry, ograniczenie przesyłów energii na dalekie odległości. Możliwość rozwoju działalności prosumenckiej i tworzenie spółdzielni energetycznych na bazie doświadczeń niemieckich. Postęp w rozwoju energetyki odnawialnej w ostatnich latach jest tak duży, że warto pokusić się o opracowanie bardziej przyjaznej strategii energetycznej dla Pomorza.

- **Rolnictwo** - to kolejny obszar rozwoju rynku pracy dla lokalnej społeczności.

Istniejące w gminach rolnictwo oferuje dobrej jakości produkty z małych gospodarstw rolnych i agroturystyki. Jest to obiecująca perspektywa rozwoju rynku zdrowej żywności. Idzie za tym przetwórstwo wyprodukowanej żywności – mała działalność przetwórcza gospodyń wiejskich, ekologiczne zakłady przetwórcze, restauracji oferujących lokalne przysmaki itp.

- **Rozrywka i sporty**

Nowoczesna baza do rozwoju działalności sportowej istnieje w Gniewinie. Należy opracować program zajęć i rozgrywek sportowych również dla osób korzystających z wypoczynku na terenie sąsiadujących gmin. Programy festiwali teatralnych, wydarzeń muzycznych, artystycznych, warsztatów twórczych, edukacyjnych, miejsc spotkań dla młodzieży i ludzi dorosłych. Należy wzbogacać ofertę lokalnej kultury ludowej, zespołów grup etnicznych, tworzyć parki etnograficzne, skanseny.

W celu realizacji tych założeń potrzebne jest opracowanie programu inwestycyjnego

- Budowy pensjonatów, domów wypoczynkowych, sanatoriów dla osób wymagających leczenia klimatycznego, lub powracających do zdrowia.
- Ułatwień do uprawiania sportu (ścieżki rowerowe, nordic walking, nauka pływania, sporty zimowe) małych osiedli dla emerytów i rencistów połączonych z opieką medyczną, centrów edukacyjnych atrakcyjnych dla osób w każdym wieku.
- Poprawy komunikacji lokalnej - jakości dróg, budowę ścieżek rowerowych, rewitalizacji turystycznej komunikacji zbiorowej; transportu kolejowego, autobusowego, autokarowego.

Niezbędna jest też intensywna promocja tych terenów

Stworzenie biur podróży zapraszających turystów z kraju i z zagranicy, oferujących ciekawe programy wypoczynkowe, zdrowotne, edukacyjne i sportowe. Istnieje potrzeba opracowania większej ilości wydawnictw w języku polskim i angielskim, map, informatorów. Ciekawą byłaby produkcja lokalnych pamiątek sławiących te okolice, rozpowszechnienie oferty produktów lokalnej żywności, nad którymi intensywnie pracują Koła Gospodyń Wiejskich.

Fundusze

Być może jest to ostatnia szansa na skorzystanie z funduszy unijnych i zachęcenie inwestorów. Warunkiem pojawienia się inwestorów z branży turystyczno– rekreacyjno - zdrowotnej jest posiadanie stabilnej i spójnej strategii rozwoju trzech gmin opartej na wykorzystaniu lokalnego bogactwa przyrodniczego i klimatycznego. Takiego bogactwa, którego już brak w regionach, gdzie postawiono na rozwój przemysłu ciężkiego. Prosument – to również inwestor, który produkując dla siebie odsprzedaje nadwyżki na lokalny rynek zaspokajając w ten sposób potrzeby własne i okolicznych mieszkańców. A przy tym oszczędza na transporcie, przesyłach energii i dbając o dobrą kondycję środowiska.

Czy warto o tym rozmawiać?

Dziedzictwo przyrodnicze to dobro wspólne. Merytoryczna dyskusja z mieszkańcami i osobami zainteresowanymi ochroną tego dziedzictwa, ma znaczenie nadrzędne nad doraźnymi interesami. Jest ważnym elementem budowania strategii rozwoju gmin. Każda współpraca musi opierać się jednak na wzajemnym zaufaniu, dotrzymywaniu słowa i dążeniu do realizacji wspólnego celu.

Konkluzja

Dotychczasowe plany rozwoju gmin wymagają starannego przemyślenia.

1. Oparcie rozwoju gospodarczego na narzuconej ogólnie budowie EJ tylko pogłębi nierówności społeczne. W dodatku inwestycja taka będzie realizowana przez kadry specjalistów zewnętrznych w tym zagranicznych inwestorów, a miejscowa ludność będzie co najwyżej spełniać funkcje pomocnicze. Należy również wziąć pod uwagę fakt, że elektrownia taka w ogóle

- nie powstanie. Wraz upływem czasu budzi coraz więcej wątpliwości nie tylko wśród mieszkańców. Tym bardziej, że wiedza coraz szybciej idzie do przodu i pojawiają się coraz doskonalsze technologie pozyskiwania energii w sposób bardziej przyjazny środowisku.
2. Z pewnością alternatywą dla nadmiernie eksploatującej środowisko energetyki konwencjonalnej jest oszczędność energii i energetyka odnawialna. Już w tej chwili odczuwany jest nacisk ze strony wiodących państw Unii Europejskiej (Niemiec i Wielkiej Brytanii) na rozwój programów budownictwa energooszczędnego, prosumpcji jako programów zrównoważonego rozwoju. Można się spodziewać, że uda się uzyskać środki unijne na ten cel.
 3. Rola zdrowej żywności i produktów ekologicznych rośnie na świecie i w Polsce, ludzie coraz chętniej wydają nawet większe pieniądze aby wiedzieć, że jedzą zdrowe produkty. Dzięki zainteresowaniu zdrową żywnością, lepiej zarabiają mikro przedsiębiorstwa i rolnicy, od których produkty chętnie kupują sklepy ekologiczne. Dlatego ten kierunek rozwoju dobrze wpisuje się w lokalne strategie rozwój agroturystyki, drobnej wytwórczości, przemysłu rolno-spożywczego.
 4. Tereny naszych gmin już dzisiaj stanowią zaplecze rekreacyjne dla Trójmiasta, przybyszów z całej Polski, a także z zagranicy. Należy wspierać ten trend rozwoju Regionu budując wspólną lokalną ofertę. Koncepcja współdziałania Trzech Gmin w tej dziedzinie może okazać się atrakcyjna dla inwestorów pragnących rozwijać tu turystykę, ofertę wypoczynkową, zdrowotną, edukacyjną. Współpraca ułatwi też pozyskiwanie środków na realizację wspólnej strategii rozwoju opartej na lokalnym bogactwie przyrodniczym.

*Źródło: rozmowy z mieszkańcami,
wywiady z socjologami, notatki z obrad, BIP,
Misje i strategie rozwoju 3 gmin
LSR - LGR Stow. „Bursztynowy Paseaż*

ROZDZIAŁ III – NOTKI O AUTORACH

- osobach prowadzących debaty, wykłady, prezentacje i innych osobach uczestniczących lub wspierających projekt. Kalendarz spotkań.

1. **Barbara Kijewska** - doktor nauk politycznych (2004). Badawcze zainteresowania skupia w obszarze komunikowania społecznego, ze szczególnym uwzględnieniem komunikowania politycznego i medialnego. Członek Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej. Adiunkt w Instytucie Politologii Uniwersytetu Gdańskiego. Zaangażowana w działania promujące udział kobiet w polityce.
2. **Dorota Borówka** - Społeczny Komitet Zrównoważonego Rozwoju w gminie Choczewo, sekretarz Kółka Rolniczego - Koła Gospodyń Wiejskich w Kierzkowie oraz Radna Sołectwa Kierzkowo w gminie Choczewo. Z zawodu pielęgniarka. Doświadczona w wieloletniej pracy w zakresie promocji idei Społeczeństwa Obywatelskiego i wykorzystywania posiadanej wiedzy z tego obszaru dla poprawy jakości życia mieszkańców całej gminy Choczewo. Uczestniczy w pisaniu projektów unijnych na potrzeby KR-KGW w Kierzkowie i Starbieninie. Wykorzystuje wszystkie możliwości zdobywania i poszerzania wiedzy nt. zrównoważonego rozwoju i bezpieczeństwa energetycznego w naszym kraju.
3. **Ewa Maria Siedlecka** - dr hab. prof. UG. Praca doktorska (1994) w obszarze syntezy i aktywności biologicznej peptydów (UG). Habilitacja (2011) w tematyce związanej z oczyszczaniem ścieków metodami zaawansowanego utleniania. Profesor nadzwyczajny (2012). Kier. zawodowych praktyk studenckich (2000). Kier. Pracowni Procesów Zaawansowanego Utleniania (2014 - Wydz. Chemii UG). Prezes PKE O W-P (2008). Autorka i współautorka 60 prac w czasopiśmie o zasięgu międzynarodowym i 2 rozdziałów w książkach.
4. **Ewa Podlesińska** - mgr inż. chemik-ceramik po Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie (1968). Doświadczenie zawodowe: od 1968 r. Zakłady Elektroniczne „Telpod” w Krakowie, od 1975 r. Zakłady Ceramiki Budowlanej w Gdańsku, od 1987 r. działalność w Zarządzie Okręgu Wschodnio-Pomorskiego Polskiego Klubu Ekologicznego w obszarze edukacji. Realizacja autorskiego programu Studiów Podyplomowych „Ekologia Etyka Technika” (współpraca z Uniwersytetem Gdańskim, finansowanie WFOS i GW w Gdańsku - 1993-2012). Projekt

„Baltees” - Baltic Education Seminars – Society, Nature, Culture and Sustainable development - 2007) dla polsko-litewskich animatorów edukacji ekologicznej (finansowanie z funduszy INTERREG i WFOŚ i GW w Gd.).

5. Jaromir Kupka - mgr fizyki (1985) Uniwersytet Śląski Katowice Wydział Matematyki Fizyki i Chemii. Praca: Pomorski Klaster ICT, Fundacja INTERIZON ATENA SA, Uniwersytet Śląski Katowice Wydział Matematyki Fizyki i Chemii, Fundacja Rozwiązań Ekoenergetycznych FREE Gdańsk, Wyższa Szkoła Finansów i Administracji w Sopocie. W obszarze energetyki zajmuje się m.in. energetyką odnawialną, poszanowaniem energii, kontaktami z jednostkami finansującymi działania środowiskowe i wokółenergetyczne, edukacją wokółenergetyczną oraz konsulting energetycznym dla przedsiębiorstw i instytucji.

6. Katarzyna Grecka - Wiceprezes Zarządu Bałtyckiej Agencji Poszanowania Energii SA. Doradca energetyczny w zakresie efektywności energetycznej w budynkach mieszkalnych i użyteczności publicznej i odnawialnych źródeł energii z wieloletnim doświadczeniem. Koordynator projektów międzynarodowych. Główne zainteresowania skupia w obszarze odnawialnych źródeł energii dotyczących wykorzystania biomasy na cele energetyczne, energetyki wiatrowej i energii słonecznej.

7. Krzysztof Kanneberg - dr ekonomii, rektor Wyższej Szkoły Zarządzania Środowiskiem w Tucholi - ośrodka edukacji i kultury, niosącego pomoc w zdobywaniu zawodu dla lokalnej społeczności.

8. Maria Staniszevska - absolwentka Wydziału Technologii i Inżynierii Chemicznej Politechniki Śląskiej w Gliwicach. Studia podyplomowe z zakresu Ochrony Środowiska (1986). Od 20 lat koordynator wielu projektów związanych z rolnictwem ekologicznym i jego produktami, m.in.: 2011-2012 - Dieta dla Czystego Bałtyku Gruntvig Programme, 2010-2013 - BERAS Implementation (projekt finansowany z Programu Regionu Morza Bałtyckiego), 2010-2012 - Kampania Wyżywić Świat – współpraca z partnerem francuskim (CFSI) n.t. wpływu konsumpcji europejskiej na życie mieszkańców Globalnego Południa. Laureatka nagrody Baltic Sea Fund (2006) Współautorka publikacji: „Polish Agriculture - More Questions than Answers”, „Miljosk”, „Rolnictwo –Środowisko–Różnorodność biologiczna–wzajemne zależności”, broszury: „Rolnictwo ekologiczne a społeczeństwo i środowisko”, „Dobre przykłady lokalnych relacji konsument – producent”, „Kupuję lokalnie = myślę globalnie”.

9. Marzena Nowakowska - Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych. Biolog, mediator, popularyzator, trener - specjalista ds. mediacji społecznych i komunikacji. Popularyzatorka ekologii behawioralnej i socjobiologii. Autorka książek przyrodniczych, kilkuset artykułów prasowych, m.in. w National Geographic, Gazecie Wyborczej, Focusie, Wiedzy i Życiu, Polityce oraz w dwutygodniku Viva. Prezentarka serialu przyrodniczego „Dzika Polska”. Była prezes Polskiego Stowarzyszenia Dziennikarzy Naukowych i delegatka Polski w EUSJA (Europejskim Stowarzyszeniu Dziennikarzy Naukowych). Laureatka nagrody w konkursie "Popularyzator Nauki" organizowanym przez serwis Nauka w Polsce PAP. Od 2012 r. zajmuje się problemami komunikacji i mediacji społecznych. Ekspert ds. komunikacji i mediacji w tworzeniu Planów Zadań Ochronnych obszarów Natura 2000.

10. Michał Buliński - doktor nauk przyrodniczych (1986) – Uniwersytet Gdański. Specjalność: geobotanika (flora roślin kwiatowych i paprotników, zbiorowiska roślinne Pomorza Gdańskiego), ochrona przyrody i propagowanie wiedzy przyrodniczej (szczególnie w zakresie szaty roślinnej). Zatrudnienie: Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gdańsku, zajęcia dydaktyczne w Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku oraz w studium podyplomowym Uniwersytetu Gdańskiego. Współautor wykazu zagrożonych i ginących roślin naczyniowych Pomorza Gdańskiego. W dorobku m.in. opracowania szaty roślinnej projektowanych rezerwatów przyrody i użytków ekologicznych, udział w opracowaniach planów ochrony parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody oraz w opracowaniach poświęconych inwentaryzacji i waloryzacji geobotanicznej poszczególnych miejscowości.

11. Michał Machnikowski - magister biologii (1979 r.) Uniwersytet Gdański. Specjalność: ekologia roślin, geobotanika. Praca: Uniwersytet Gdański, Instytut Ochrony Środowiska Oddział Gdański, Urząd Miasta Gdyni, obecnie Starostwo Powiatowe w Wejherowie – naczelnik Wydz. Środowiska. Zajęcia dydaktyczne w Kaszubsko-Pomorskiej Wyższej Szkole w Wejherowie. Członek Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Autor i współautor wielu opracowań - dokumentacji przyrodniczych obszarów chronionych oraz inwentaryzacji botanicznych.

12. Sylwia Mrozowska - doktor nauk politycznych (2004). Autorka badań w obszarze: strategii działań politycznych, lobbingu regionalnego w Unii Europejskiej, społecznej percepcji nauki i technologii. Członek Polskiego Towarzystwa Oceny Technologii. Członek zarządu Bałtyckiego Instytutu Spraw Europejskich i Regionalnych. Adiunkt w Instytucie Politologii Uniwersytetu Gdańskiego.

13. Tadeusz Pastusiak - dr inż. nawigator morski (1979), kapitan żeglugi wielkiej (1994), autor ponad 36 rękopisów, skryptów i publikacji naukowych (w tym z zagranicznej listy filadelfijskiej). Aktualne zainteresowania naukowe ukierunkowane są na zmiany klimatu wynikające z globalnego ocieplenia i ich konsekwencje dla ekonomii państw na półkuli północnej. Przedstawiciel Stowarzyszenia Ekologiczno-Turystycznego „Lubiatowska Wydma”. Podejmowana Aktywność społeczna skupia się na organizowaniu i dystrybucji informacji turystycznej o walorach regionu Północnych Kaszub, propagowaniu efektywności energetycznej i energetyki rozproszonej,

wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii „w domu i w zagrodzie”, demokracji energetycznej, wspieraniu aktywizacji zawodowej i społecznej mieszkańców wsi, integrowaniu społeczności lokalnych z osobami niepełnosprawnymi oraz krzewieniu wiedzy młodzieży o możliwościach wyboru przyszłej pracy.

14. Wojciech Szymalski - Absolwent Uniwersytetu Warszawskiego. Doktorat uzyskał w 2012 roku na Wydziale Geografii i Studiów Regionalnych pisząc rozprawę z zakresu udziału społecznego w planowaniu regionalnym. Praca dyplomowa z 2004 roku na Międzywydziałowych Studiach Ochrony Środowiska dotyczyła zagadnień na styku gospodarki przestrzennej i transportu. Zagadnienia gospodarki przestrzennej i ochrony środowiska zgłębiał także w 2002 roku w Saxion University w Deventer (Holandia), w 2005 roku na podyplomowych studiach urbanistyki i gospodarki przestrzennej Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej, a w 2008 roku podczas stypendium Deutsche Bundestiftung Umwelt w Berlinie. Wiedzę i umiejętności od 2004 roku wykorzystuje praktycznie w pracy w organizacjach pozarządowych. Od początku związany jest ze stowarzyszeniem Zielone Mazowsze, którego prezesem został w 2011 roku. Od 2009 roku pracuje w Instytucie na rzecz Ekorozwoju, gdzie koordynuje projekt LIFE+ „Dobry klimat dla powiatów”. Obecnie wiceprezes InE.

Współpraca i wsparcie:

Piotr Stankiewicz, doktor socjologii, Instytut Socjologii Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Wójtowie gmin: Choczewo - **Wiesław Gębka**, Gniewino - **Zbigniew Walczak**, Krokowa - **Henryk Doering**

Aniela Siemczuk, **Genowefa Kramek**, **Krystyna Gabrielska** (Kola Gospodyń Wiejskich z Choczewa, Sasina i Starbienina).

Wystąpienia gościnne:

Krzysztof Kanneberg - dr ekonomii, rektor Wyższej Szkoły Zarządzania Środowiskiem w Tucholi - ośrodka edukacji i kultury, niosącego pomoc w zdobywaniu zawodu dla lokalnej społeczności.

Michał Rychlicki - Firma Słoneczna Grupa, solary, fotowoltaika. Charakterystyka aktualnych uwarunkowań prawnych i możliwości pozyskania dotacji dla rozwoju OZE.

Bracia Szumscy - Firma EKOPAN, przydomowe oczyszczalnie ścieków.

Gimnazjaliści z Zespołu Szkół im. Unii Europejskiej w Choczewie - uczestnicy piątkowych spotkań z mieszkańcami w Urzędzie Gminy Choczewo n/t zrównoważonego rozwoju

Agata Rynko, Alicja Skrzycka, Bartosz Ziókowski, Dawid Goyke, Daria Spychalska, Julita Tarent, Kasandra Wojda, Katarzyna Fusowska, Konstancja Rybarczyk, Krzysztof Stenka, Łukasz Wroński, Marcin Nagrodzki, Mateusz Fetta, Mateusz Zabłotni, Michał Detlaff, Patrycja Kowalska, Paulina Szyłke, Sancha Sajdowska, Tomasz Joachimiak, Sandra Sajdowska, Łukasz Wroński, Alicja Fidurska, Agata Lanc, Patrycja Hintzke.

Debaty przy filiżance herbaty – to piątkowe spotkania z mieszkańcami w Urzędzie Gminy Choczewo. Zrealizowany program debat:

04.04.2014 - Debata o tym, czym jest zrównoważony rozwój - debata z udziałem gimnazjalistów

25.04.2014 - Debata o tym, jak gospodarować na terenach objętych ochroną,

09.05.2014 - Debata o tym, jak oszczędzać energię w domu i w gminie, - debata z udziałem gimnazjalistów

30.05.2014 - Debata o pozyskiwaniu energii w oparciu o lokalne możliwości,

06.06.2014 - Debata o gospodarce odpadami, wodą, ściekami, OZE – debata z udziałem gimnazjalistów

20.06.2014 - Debata o ogrodzie, warzywniku, lokalnej żywności w gospodarstwie agroturystycznym.